

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**APLIKACE ANALYTICKÉHO RÁMCE A. BELLA NA
PUBLICISTICKÉ TEXTY VĚNOVANÉ TÉMATU
ASISTOVANÁ REPRODUKCE (ZE
ZPRAVODAJSKÉHO PORTÁLU IDNES.CZ)**

**APPLYING A. BELL'S ANALYTICAL FRAMEWORK ON
JOURNALISTIC TEXTS DEDICATED TO THE TOPIC OF ASSISTED
REPRODUCTION (TAKEN FROM NEWS WEBSITE IDNES.CZ)**

Bakalářská diplomová práce

VERONIKA KATZEROVÁ

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích
prostředcích

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne:

Veronika Katzerová

Ráda bych poděkovala Mgr. Jindřišce Svobodové, Ph.D. za cenné rady, ochotu a trpělivost při vedení mé práce.

Obsah

Úvod	6
1 Diskurz.....	8
1.1 Interpretace diskurzu	10
1.2 Diskurzivní analýza	11
1.2.1 Přístupy k diskurzivní analýze	12
1.2.2 Kritická analýza diskurzu	13
2 Analytický rámec Allana Bella	16
2.1 Aplikovaný analytický rámec v kritických analýzách	18
3 Zpráva	21
3.1 Charakteristika zprávy	21
3.2 Požadavky na obsah zprávy	21
3.3 Výběr jazykových prostředků	22
4 Charakteristika širšího sociálního kontextu	24
4.1 Andrej Babiš jako majitel médií.....	24
4.1.1 Charakteristika zpravodajského webu iDNES.cz	25
4.1.2 Lex Babiš a svěřenecké fondy	25
4.1.3 Kontroverze	26
4.2 Andrej Babiš jako investor do reprodukčních klinik	27
4.2.1 Plánované změny v oblasti asistované reprodukce	27
5 Kritická analýza vybraných zpráv	29
5.1 Charakteristika vybraných analyzovaných zpráv.....	29
5.2 Obsahová analýza zpráv a výběr zdrojů informací ve zprávách.....	29
5.3 Aplikace analytického rámce Allana Bella na první vybranou zprávu.....	32
5.4 Aplikace analytického rámce Allana Bella na druhou vybranou zprávu	41
6 Závěr	49
Anotace	51
Resumé.....	52
Literatura.....	53
Internetové zdroje.....	55

Analyzované články	56
Seznam grafů.....	59

Úvod

V bakalářské práci se budeme zabývat kritickou analýzou vybraných zpravodajských textů. Konkrétně budeme sledovat mediální obraz asistované reprodukce a reprodukčních klinik vytvořený na zpravodajském portálu iDNES.cz. Zaměříme se na to, jakými způsoby tento portál o tématu informuje, a budeme si všimnout, jakou četnost mají na webu zprávy o reprodukčních klinikách. Analýzu provedeme aplikací analytického rámce Allana Bella na vybrané texty.

V úvodní kapitole si vysvětlíme podstatu diskurzivní analýzy, její specifika, cíle a metody. Charakterizujeme si pojem diskurz, který je pro kritickou analýzu klíčový, a podmínky jeho interpretace. Seznámíme se s některými konkrétními přístupy k diskurzivní analýze. Přiblížíme hlavně sociokognitivní pojetí Teuna A. van Dijka.

Následující samostatnou kapitolu věnujeme analytickému rámci novozélandského sociolingvisty Allana Bella. Právě aplikací tohoto modelu následně uskutečníme kritickou analýzu vybraných textů.

Náš analyzovaný materiál tvoří zprávy, proto považujeme za důležité uvést charakteristiku zpráv a obecné předpoklady pro vznik objektivního obsahu zpravodajství. Protože si v analýze budeme všimnout také výběru výrazových prostředků, zaměříme se právě na požadavky, které jsou na zprávu v tomto ohledu kladeny.

Abychom mohli zprávy adekvátně zhodnotit a zanalyzovat, musíme si celou situaci zasadit do časoprostorového rámce. Analýza předpokládá obeznámenost se společensko-historickým kontextem, a proto se zaměříme na to, jakým způsobem je problematika umělého oplodnění ukotvena v zákoně, přiblížíme také vlastnické vazby mezi mediální institucí (konkrétně skupinou Mafra) a samotnými reprodukčními klinikami. Přiblížíme si kontroverze, které vyvolává propojení politického a mediálního diskurzu a připomeneme také zákon přezdívaný „lex Babiš“, který by měl toto propojení regulovat. Charakteristika zpravodajského

portálu iDNES.cz nám napomůže přiblížit kontext prostoru, v němž texty vybrané k analýze vznikaly.

V další kapitole již přistoupíme k samotné analýze. Nejprve provedeme charakteristiku vybraných textů. V této části budeme pracovat celkem s devatenácti zprávami, které byly vydány v časovém rozmezí od ledna roku 2017 do konce roku 2018. Dále se zaměříme na obsahovou analýzu zpráv. Cílem bude procentuálně vyjádřit, kolik článků zaujímá k asistované reprodukci pozitivní postoj. Dále budeme sledovat, jaké zdroje informací si autoři zpráv zvolili a kolik prostoru jednotlivé zdroje získaly.

Podrobnou kritickou analýzu provedeme aplikováním analytického rámce Allana Bella. Pomocí tohoto algoritmu dekódujeme podstatu sdělení. Zjistíme, co se nám text snaží skutečně sdělit a zodpovíme si otázky co, komu, kde a kdy se stalo. Analytický rámec pracuje také s vynechanými či nejasnými místy v textu, sleduje, zda jsou tato „bílá místa“ záměrná a jaký význam mají. Ke kvalitativní analýze využijeme dva psané komunikáty.

Zjištěné poznatky a výsledky, které vyplynuly z naší analýzy, shrneme v závěru práce.

1 Diskurz

„Diskurz označuje skupinu výroků, výpovědí a formulací, které poskytuje jazyk k hovoru o určitém druhu vědomí, o nějakém námětu, nebo šířeji množinu kódů a jejich pravidel, užívaných při produkování (a následném posilování) významů vztahujících se k nějakému námětu.“¹

Termín diskurz je ve společenských vědách spojen především se jménem Michela Foucaulta. Právě tento francouzský filozof začal pojem diskurz užívat jako jeden z prvních a věnuje se mu hned v několika svých pracích.² Diskurz podle něj není pouhou skupinou znaků, která poukazuje k obsahu, ale vnímá ho jako soubor „praktik, které systematicky vytvářejí objekty, o nichž mluví. Diskurzy jsou samozřejmě tvořeny znaky; avšak to, jak pracují, je víc než jen užívání těchto znaků pro prosté označování věcí.“³ Foucault však diskurz úmyslně nedefinuje přesně a nechává pojmu více významů a funkcí. Nicméně pojem diskurz užívá ve třech polohách. Vnímá ho za prvé jako jakýkoliv řečový jev, za druhé jako korpus textů s totožným předmětem a za třetí jako řád strukturující způsoby a předměty našeho vypovídání.⁴

Význam termínu diskurz není jednoznačný, protože s ním pracuje řada vědních oborů, vedle lingvistiky například filozofie, historie, sociologie, psychologie a další. Dle Schneiderové je prospěšné chápat diskurz v pojetí Michela Foucaulta, tedy jako „princip a pravidla podílející se na zobrazování, resp. vytváření určité skutečnosti.“⁵ Všechny diskurzy se realizují v textech. Diskurz je někdy užíván jako pojem nadřazený pojmu text, zahrnuje mnoho textů a jedním z rozdílů mezi diskurzem a textem je, že diskurzy odkazují k sociálním procesům.⁶ Na složitost ohraničení a rozkolísanost významu pojmu upozorňuje také Matonoša. Jedním z důvodů je podle něj otázka přirozeného jazyka. Výraz diskurz je v češtině vnímán jako původem cizí,

¹ REIFOVÁ, Irena a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 46.

² NEKVAPIL, Jiří. *Úvodem k monotematickému číslu: Analýza promluv a textů, analýza diskurzu*. Sociologický časopis, roč. 42, č. 2, 2006. s. 263.

³ FOUCAULT, Michel. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann, 2002. s. 78–79.

⁴ MATONOŠA, Jan. *Psaní vně logocentrismu: (diskurz, gender, text)*. Praha: Academia, 2009. s. 30.

⁵ SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. s. 21.

⁶ Tamtéž, s. 20–22.

a tak je používán především jako odborný termín. V románských jazycích však existuje v běžné slovní zásobě.⁷ Přestože definice termínu diskurz je značně nejednotná, dají se ve všech pojetích najít následující shodné rysy:

- a) schopnost přenášení informací, jejichž význam je tvořen při stylizaci a interpretaci autora i příjemce textu;
- b) soudržnost slov a výpovědí, jednak smyslová a jednak pomocí formálních jazykových prostředků;
- c) situačnost, tedy zasazení diskurzu do konkrétního prostředí a zároveň určení vztahu k určitému sociálně, názorově, generačně atd. vymezenému příjemci
- d) intertextovost, tedy propojení s jinými texty, které mají obdobné téma, můžeme ji pozorovat zejména v diskusních a politických diskurzech;
- e) institucionalizovanost, „tj. vázanost na daný způsob organizace vztahů mezi jednotlivci nebo skupinami osob v rámci určité instituce“, ⁸ jejímž elementárním prvkem je očekávání konstantních vlastností textu v rámci ustálených typů.⁹

Ve standardním lingvistickém pojetí se někdy diskurz užívá ve stejném významu jako pojem komunikát a splývá s termínem text. Diskurz ale vnímáme jako složitý komplex, je zapotřebí sledovat vyšší úroveň uspořádání a struktury komunikátů.¹⁰ Rozdíl mezi textem a diskurzem může být v kódu. Psaný komunikát bývá označován jako text, pro komunikát mluvený se používá pojem diskurz.¹¹ „Diskurz v našem pojetí nevnímáme synonymně s pojmy text či komunikát, ale šířeji jako výsledek integrace textu a kontextu.“¹² Oproti textu „jako abstraktní kategorii v rámci langue se diskurz definuje jako text s určitým atributem, tj. přesně vymezeným vztahem k určitému prostředí a funkci.“¹³ Dle stanovených měřítek můžeme rozlišovat

⁷ MATONOHA, Jan. *Psaní vně logocentrismu: (diskuz, gender, text)*. Praha: Academia, 2009. s. 29.

⁸ KRAUS, Jiří. *Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana (ed). *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. s. 17.

⁹ Tamtéž. s. 17.

¹⁰ SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 7.

¹¹ Tamtéž, s. 15.

¹² SVOBODOVÁ, Jindřiška, HAMRUSOVÁ, Šárka a HINKOVÁ, Barbora. *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. s. 6.

¹³ KRAUS, Jiří. *Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana, ed. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. s. 18.

diskurzy politické, ideologické, teologické, konzervativní, socialistické nebo diskurzy profesních skupin. U významných osobností (např. politiků) můžeme dokonce mluvit o autorsky podmíněných diskurzích.¹⁴ Je také nutné vnímat rozdíl mezi diskurzem a diskurzivní událostí. Diskurzivní událostí rozumíme událost od vzniku sdělení až po následnou odezvu.¹⁵

Pod pojem diskurz v širším smyslu zahrnujeme nejenom sdělení samotné, ale také mluvčího (autora), příjemce sdělení a kontext celé situace. Diskurzem může být běžný rozhovor (v situačním kontextu), ale například také literární text. U literárního diskurzu máme na mysli nejen dialogy mezi postavami, ale také samotnou komunikaci autora se čtenářem či intertextovost s jinými literárními díly.¹⁶

V souvislosti s mediálními studii je diskurz propojen s ideologií a hodnotami, které se skrze média nabízejí recipientům. Vždy je součástí určité ideologie, v níž se uskutečňuje, přičemž různé ideologie si vytváří různé diskurzy. Ty jsou pro příjemce určitým vodítkem pro nahlížení na svět. „Diskurz odkazuje k určitému způsobu užívání verbálních i vizuálních kódů při produkci či posilování významů vztahujících se k nějakému předmětu.“¹⁷

1.1 Interpretace diskurzu

Abychom mohli diskurz adekvátně interpretovat, musíme vzít v potaz také podmínky jeho realizace, celou komunikační událost a také specifičnost jednotlivých typů diskurzu. Smysl výrazových prostředků se mění dle kontextu a situace.¹⁸

Mluvčí vždy vytváří sdělení s nějakým konkrétním cílem a tento záměr se někdy může zdát důležitější než samotný obsah sdělení. Na základě předchozích

¹⁴ KRAUS, Jiří. *Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu*. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana, ed. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. s. 19.

¹⁵ KADERKA, Petr. *Text, kontext, diskurz*. Jazykovědné aktuality, roč. 38, č. 4, 2001. s. 6.

¹⁶ HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a--: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997. s. 8.

¹⁷ BURTON, Graeme a JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. s. 296–297.

¹⁸ SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 13.

zkušeností si uživatelé jazyka díky situačnímu kontextu dokážou vytvořit předpoklady pro porozumění funkci některých typů sdělení, aniž by daný jazyk znali.¹⁹

Ovšem pochopení obsahu sdělení se ne vždy zcela kryje s původním skutečným záměrem. V některých typech sdělení nedochází k tomu, že je všechno explicitně vysloveno. Opravdový záměr je mnohdy ukryt až nad rámcem sdělovaného a diskurz si poté vykládáme jako celý komplex jak sdělených, tak zamýšlených záměrů, včetně interpretace příjemce sdělení.²⁰

Proto je důležité, aby komunikant adekvátně dokázal pochopit i roli kontextu situace a jeho vlivu na smysl sdělení. Rozlišujeme dvě roviny kontextu – lokální a globální. Mezi lokální rysy kontextu řadíme místo a čas komunikace, účastníky a jejich povahové rysy a společenské role, záměr, cíl a účel komunikace. Globálními znaky kontextu rozumíme pojetí diskurzu jako „konstitutivní součást určité organizace či instituce“. To bereme v úvahu v případě, kdy účastníci komunikace vystupují jako členové nějaké skupiny nebo instituce. Kontext ale nelze brát jako statický a neměnný, protože členové pouze nepřijímají vlivy těchto organizací. Diskurz a jeho uživatel se navzájem ovlivňují. Pravidla diskurzu mají vliv na uživatele a ten zároveň mění strukturu textu svým aktivním jednáním.²¹

1.2 Diskurzivní analýza

Analýza diskurzu má velmi široký záběr a existují také různé koncepce jejího chápání. Obecně ji však vnímáme jako vymezenou metodu nebo přístup, který je přínosem v mnoha odvětvích.²² Obvykle ji definujeme jako „sadu metod a teorií pro zkoumání běžně používaného jazyka v sociálním kontextu.“²³ Toto označení může být zavádějící, protože při analýze musíme brát v potaz kromě verbální komunikace také neverbální sdělení (například obrazová média). Diskurzivní analýza nehledá ve sděleních pravdu a realitu, ale pátrá, jak se prostřednictvím textu konstruuje smysl a

¹⁹ SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 14.

²⁰ Tamtéž. s. 13–14.

²¹ Tamtéž, s. 15.

²² SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. s. 17.

²³ BENEŠ, Vít. *Diskurzivní analýza*. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. s. 92.

pointa objektů. Jazyk není v pojetí diskurzivní analýzy považován jen za médium či prostředek k zobrazení skutečnosti, nýbrž za samostatnou neoddělitelnou součást politicko-společenské reality, a stojí sám o sobě za pozornost.²⁴

S rozvojem výzkumu mediálních sdělení se vymezila také kritická analýza diskurzu zpráv. Ta vychází z názoru, že „zpravodajské texty v sobě mají zakotveny rozložení sociálních vztahů a moci“.²⁵ Hledá, jakými způsoby se dá zpravodajství a jeho případná ideologie interpretovat. Pro rozbor vztahu mezi zprávami a společnostmi vnímá pouhý text a obsah jako nedostačující informace, a nepomíjí proto další faktory a okolnosti, které vnímání zpravodajství ovlivňují.²⁶

1.2.1 Přístupy k diskurzivní analýze

Podobně jako definice termínu diskurz jsou i metody diskurzivní analýzy poměrně roztříštěné. Podle Vávry²⁷ můžeme diskurzivní analýzu rozdělit na tři základní typy.

Prvním přístupem je analýza Michela Foucaulta, nazývaná také historická diskurzivní analýza. Ta se zaměřuje hlavně na „prostor“, v němž se události vytváří. Analýza popisující diskurz vychází ze skutečných výpovědí, které vznikly za jistých podmínek. V centru zájmu není realita mimo diskurz, ale právě dobový řád a pravidla, která produkci diskurzu ovlivňují.

Druhou metodou je tzv. diskurzivní psychologie. Snaží se pochopit, jakými způsoby lidé docílí porozumění a poznání diskurzů a jejich pravidlům a jak se jimi dokážou řídit v každodenním životě. Vychází z představy, že lidé sami konstruují sociální realitu. Již z názvu tohoto přístupu k diskurzivní analýze můžeme vyvodit, že se zaměřuje také na emoce a interakce mezi účastníky diskurzu.

Třetím, a pro naši práci nejdůležitějším přístupem, je kritická analýza diskurzu. Nejedná se přímo o celistvý směr, jde o souhrnný pojem zastřešující práci

²⁴ BENEŠ, Vít. *Diskurzivní analýza*. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. s. 92–93.

²⁵ TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. s. 72.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ VÁVRA, Martin. *Tři přístupy k analýze diskurzu – neslučitelnost nebo možnost syntézy?* In: TICHÝ, Radek (ed.). *Miscellanea Sociologica 2006*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006. s. 49–65.

celé sítě vědců (sociologů a lingvistů), kteří mají podobné názory a vzájemně spolupracují. Publikují sice ve stejných časopisech a vychází z obdobných zdrojů a předpokladů, i tak se jejich přístupy mnohdy velmi liší. Mezi nejvýznamnější představitele patří Norman Fairclough, Ruth Wodaková, Siegfried Jäger a zakladatel a editor časopisu *Discourse and Society* Teun A. van Dijk. Kritická analýza se nesnaží pouze popsat diskurz, ale „také přispět k nastolení rovnějšího komunikačního prostředí, pluralizaci diskurzů a jejich odideologizování.“²⁸ Oproti Foucaultově přístupu bere v potaz jazykové jevy, slovník, žánr a styl projevů i výrazové prostředky. Pozornost se upíná také na používání metafor, metonymií nebo synekdoch.

1.2.2 Kritická analýza diskurzu

Kritickou analýzu diskurzu chápeme jako zastřešující pojem, který označuje rozsáhlou množinu analytických metod s podobnými rysy. Nemůžeme tedy mluvit o jedné konkrétní metodologii, která by se používala univerzálně. Kritická analýza je vyvozena z různých teorií a využívá různá data a její studium je tak celkově velmi rozmanité.²⁹ Základy kritické diskurzivní analýzy můžeme najít v různých vědních oborech, především v rétorice, textové lingvistice, antropologii, filozofii, sociální lingvistice nebo pragmatice. Při analýze je tedy důležité neopomíjet vzájemné prolínání těchto vědních disciplín a užít interdisciplinární přístup.³⁰

Hlavním cílem kritické analýzy je odhalit, jakými způsoby jsou v diskurzech zakódovány mocenské struktury, konflikty, předsudky, které mohou vést až k projevům diskriminace (rasismus, antisemitismus apod.). Svým obsahem a formou mohou diskurzy také vyjadřovat demagogii či manipulaci. Musíme proto sledovat celkový styl diskurzu a užití výrazové prostředky, protože mohou naznačovat projevy dominance a zneužití moci. Představitelé tohoto směru si kladou za cíl

²⁸ VÁVRA, Martin. *Tři přístupy k analýze diskurzu – neslučitelnost nebo možnost syntézy?* In: TICHÝ, Radek (ed.). *Miscellanea Sociologica 2006*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006. s. 55.

²⁹ PROKOPOVÁ, Kateřina, ORSÁGOVÁ Zuzana, MARTINKOVÁ, Petra. *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 8.

³⁰ WODAKOVÁ, Ruth. *What CDA is about - a summary of its history, important concepts and its developments*. In: WODAKOVÁ, Ruth, MEYER, Michael (ed). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londýn: SAGE Publications, 2001. s. 3.

vytvořit takovou metodologii, která opatří čtenáře „kritickým povědomím o jazyce a umožní jim odhalení zakódované ideologie“.³¹

V kritické analýze je podstatné všítat si „sociální role komunikačních aktérů, a to zvláště těch, již jsou nositeli mocenského potenciálu, v rámci diskurzu získávají specifické postavení a moc,“³² a na diskurz mají tedy vliv, případně ho mohou měnit. Fairclough vysvětluje konvence existující v některých komunikačních situacích jako projev boje o moc a vliv. Klade při tom důraz na „zdravý selský rozum“³³. Jsou situace, kdy je tato sociální nerovnost tradičně tolerována. Jako příklad uvádí komunikaci mezi lékařem a pacientem. Zde je hierarchie zcela přirozená, protože lékař má odborné znalosti, které pacient nemá. Lékař je v pozici autority, bude rozhodovat nejen o léčbě pacienta, ale i o dalším průběhu vzájemné komunikace.³⁴ V tomto případě nemůžeme mluvit o skutečné „demonstraci či zneužití síly.“ Ta může nastat, pokud se podobná strategie objevuje v běžných komunikačních situacích, kdy se nejedná o nerovnost na úrovni odborník versus laik.³⁵

1.2.2.1 Sociokognitivní přístup Teuna A. van Dijka

T. A. van Dijk svou metodu neoznačuje za kritickou diskurzivní analýzu, ale spíše za kritický přístup, který využívá různé metody humanitních a společenských věd. Kritický přístup přitom vychází z etických pozic. Cílem je odkrýt projevy diskriminace, porušování lidských práv a zneužití moci v textu. Sociokognitivní přístup k diskurzu charakterizuje jako trojúhelník s vrcholy diskurz – poznání – společnost. Zatímco všechny metody kritické analýzy diskurzu zkoumají vztahy mezi diskurzem a společností, sociokognitivní přístup považuje tyto vztahy za zprostředkované kognicí (tedy poznáním). Společenské struktury a vztahy ovlivňují výslednou podobu textů pouze skrze uvědomělou interpretaci příjemci a naopak

³¹HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a--: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997. s. 56.

³²SVOBODOVÁ, Jindřiška, HAMRUSOVÁ, Šárka a HINKOVÁ, Barbora. *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. s. 7.

³³Tzv. common sence.

³⁴FAIRCLOUGH, Norman. *Language and power*. Londýn: Longman, 1989. s. 2.

³⁵SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 18.

diskurz působí na sociální struktury a vztahy prostřednictvím mentálních modelů, postojů nebo ideologií.³⁶

Užívání jazyka a tvorba sdělení jsou vědomým procesem, můžeme to doložit právě na analýze diskriminačního diskurzu. U takových textů je způsob argumentace ustálený, často se zde vyskytují stereotypy týkající se menšin, příznakové jazykové prostředky a metafory. Jsou-li texty diskriminačních diskurzů interpretovány z hlediska přijatých ideologií, mají vliv na myšlení a jazyk dalších účastníků komunikace a v důsledku mohou vytvářet pocit nadřazenosti.³⁷

Ideologie a názory publikované v tisku obvykle nebývají osobní, ale společenské, institucionální nebo politické. Van Dijk tvrdí, že ideologie je jeden z nejvíce nepochopitelných pojmů. Navrhuje teorii, která by nahradila dosavadní nepřesné vnímání ideologie ve filozofii a dalších vědách, pro kterou jsou klíčové:

- a) Sociální funkce. Hledáme odpověď na základní otázku – proč lidé ideologie vůbec vyvíjejí a používají.
- b) Kognitivní struktury. V tomto rámci je teorie rozvíjena na základě povahy, vnitřních složek a struktury ideologie. Sledovány jsou také vztahy k dalším kognitivním strukturám a sociálním zobrazením, jako jsou např. společností sdílené normy, hodnoty, názory a znalosti a na druhé straně také osobní individuální faktory, např. zkušenosti, záměry a plány. Tato teorie hledá odpověď na otázku, jak ideologie vypadá a jak „dohlíží“ na společnost.
- c) Diskurzivní vyjádření. Sleduje se, jakými způsoby jsou ideologie vyjádřeny ve strukturách sociálně situovaného textu nebo promluvy. Tato teorie je zvláštním případem širší teorie, která zkoumá, jakými způsoby obecně jsou ideologie vyjadřovány a reprodukovány společností.³⁸

³⁶ DIJK, Teun Adrianus, van. *Critical discourse studies: a sociocognitive approach*. In: WODAKOVÁ, Ruth, MEYER, Michael (ed). *Methods of Critical Discourse Studies*. California: Sage, 2016. s. 63 – 64.

³⁷ SVOBODOVÁ, Jindřiška, HAMRUSOVÁ, Šárka a HINKOVÁ, Barbora. *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. s. 26.

³⁸ DIJK, Teun Adrianus, van. *Opinions and Ideologies in the Press*. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. s. 22–24.

2 Analytický rámec Allana Bella

Sdělování příběhů je mezi lidmi naprosto přirozené. Koncept „příběhu“ je velmi důležitý i pro média a zpravodajství. Na výslednou práci novinářů je tak třeba pohlížet jako na příběhy – s vlastní strukturou, uspořádáním, úhlem pohledu a hodnotami.³⁹ Média nám tak nezobrazují prostou objektivní skutečnost, ale spíš příběhy, které reflektují uspořádání společnosti. Allan Bell v publikaci *Approaches To Media Discourse* (1998) navrhuje vytvoření analytického rámce, pomocí něž je možné pochopit skutečné jádro sdělení. Je také potřeba se zaměřit na prázdná místa zprávy a na to, zda jsou tyto vynechávky záměrné a případně jaký význam v textu mají.⁴⁰

Média chápeme jako důležité sociální instituce. Je v nich prezentována kultura, politika i společenský život. Diskurz zpravodajství je potřeba analyzovat, protože podle Bella je zpravodajství jedním z předních registrů jazyka. Je tedy nutné pochopit, jak funguje, abychom mohli porozumět, jak funguje jazyk ve společnosti. Studie nám umožňují srovnání zpravodajství s jiným typem příběhů (např. příběhy, které si lidé vypráví mezi sebou při každodenní konverzaci). Můžeme také porovnat strukturu diskurzu zpráv s dalšími žánry publicistiky, jako je např. editorial. Dále můžeme porovnat různé typy tisku mezi sebou (bulvár a seriózní tisk), nebo je možné provést srovnání zpravodajství na různých televizních stanicích.⁴¹

Pro zprávy je klíčový text. Obsah zpravodajství není závislý na formě vyjádření a podrobná lingvistická analýza textu je jediným způsobem pro správné pochopení povahy sdělení. Analýza musí být základním principem pro veškeré pokusy o demaskování ideologií, které by se v textu mohly skrývat. Zdánlivě jednoduchá zpráva může být analýzou odhalena jako daleko složitější a

³⁹ BELL, Allan. *The Discourse Structure of News Stories*. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. s. 64.

⁴⁰ SVOBODOVÁ, Jindřiška, HAMRUSOVÁ, Šárka a HINKOVÁ, Barbora. *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. s. 107.

⁴¹ BELL, Allan. *The Discourse Structure of News Stories*. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. s. 65.

komplexnější, než jsme původně přepokládali. Rovněž se dozvíme, jak jsou příběhy tvořeny, což je důležité pro příjemce sledující zpravodajství.⁴²

Cílem aplikace analytického rámce je zjistit, co zpráva skutečně říká, že se stalo, a co z ní vyplývá. Nesoustředíme se při tom pouze na to, nakolik se obsah zprávy přibližuje objektivní pravdě a faktům. Nesnažíme se tedy zanalyzovat pouze děj události jako takový. Zabýváme se i dalšími aspekty, které ovlivnily událost a její vnímání. Kromě toho, jaká událost se stala, se dozvíme, co příběh říká o aktérech, o lokaci a o čase. Získáme odpovědi na základní novinářské otázky, tedy co, kdo, kde, kdy. Tyto čtyři informace nám dohromady vytvoří sjednocený obraz toho, co zpráva říká, že se stalo.⁴³ Analýza nám prozradí, zda je titulek zprávy vhodnou reprezentací celého příběhu, jaké jsou zdroje informací a proč jsou některé zatajené. Vede nás k zamyšlení, proč byly právě ty konkrétní informace sepsány dohromady a vytvořily určitý příběh. Teprve když můžeme s jistotou říct, co nám příběh sděluje, víme také, co nám nesděluje. Zpravodajství nám často říká něco jiného, než si na první pohled myslíme. Příběhy jsou často víceznačné, odporující si a často jsou v nich mezery.⁴⁴

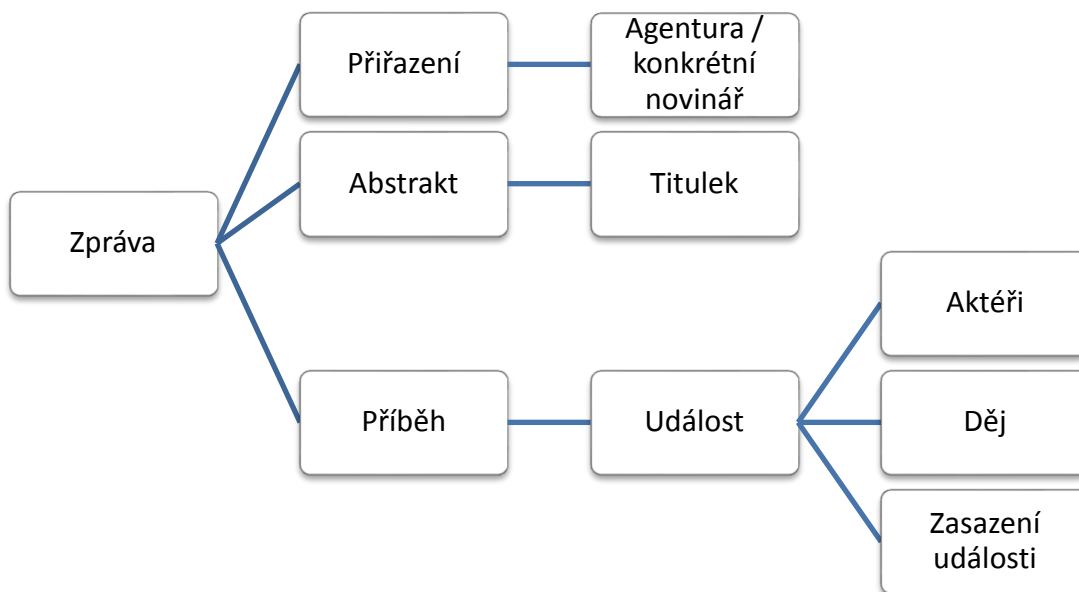
⁴² BELL, Allan. *The Discourse Structure of News Stories*. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. s. 65.

⁴³ Tamtéž, s. 75.

⁴⁴ Tamtéž, s. 66.

2.1 Aplikovaný analytický rámec v kritických analýzách

Pro základní strukturu zprávy o jedné události slouží následující graf:⁴⁵

Graf 1: Struktura zprávy

K analyzování složitějších zpráv musíme zohlednit také background (pozadí) zprávy a doplnit ještě navíc informace o aktérech, lokacích a časech.

Následující návod nám krok za krokem pomůže zjistit, co příběh říká, že se ve skutečnosti stalo.⁴⁶

Co?

- 1. Titulek:** Jaké události jsou zmíněny v nadpisu? Shrňte a očísľujte každou z nich.
- 2. Perex:** Jaké události jsou zmíněny v perexu nebo úvodu? Shrňte je a očísľujte.
- 3. Události:** Jaké události se v příběhu odehrávají? Shrňte je a očísľujte každou větu celé zprávy. Uveďte jejich vztah k událostem z titulku a perexu. Jaká je ústřední událost celého příběhu?

⁴⁵ BELL, Allan. *The Discourse Structure of News Stories*. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. s. 71.

⁴⁶ Tamtéž, s. 76–80.

4. **Titulek, úvod a příběh:** Jaký je vztah mezi titulkem a úvodním odstavcem? V jakém vztahu je perex a příběh jako celek? Jsou některé události z titulku či úvodního odstavce v samotné zprávě vypuštěny? Pokud ano, jaký je k tomu důvod? Reprezentuje titulek vyznění celého příběhu nebo se v něm vyskytuje událost, která se již dále ve zprávě neobjevuje?

Kdo?

1. **Přiřazení příběhu:** Je uveden autor zprávy? Je to agentura, nebo konkrétní novinář?
2. **Zdroje:** Jsou ke zprávě přiřazeny nějaké zdroje? Kdo jimi je? Seřadte si zdroje jednotlivých výpovědí, pokud jsou uvedeny. Kdo je citován přímo a kdo nepřímo? Jsou v textu užita verba dicendi a jakou mají funkci? Mají zdroje nějaký vztah k autoritám a je to ve zprávě uvedeno? U které části příběhu není zdroj vůbec uveden a proč? Vyskytují se ve zprávě části, u kterých je zdroj nejasný, a má to následky na interpretaci sdělení?
3. **Aktéři ve zprávě:** Kteří aktéři zprávy jsou zmíněni? Proč zrovna tito lidé? Jsou aktéři příslušníky elit? Jak jsou označeni a jak je k nim odkazováno? Je příběh personalizován? Mění nějak vyznění zprávy, když přesně víme, kdo aktéři jsou?

Kde?

1. **Místa:** Jak jsou v textu označena místa? Kde v příběhu se lokace objevuje?
2. **Struktura míst:** Kde se událost odehrává? Vytvořte seznam míst. Odehrává se příběh na jednom místě, nebo se lokace mění? Je k tomu nějaký důvod? Je zřejmé, co se ve které lokaci děje? V jakých typech míst se příběh odehrává? Existuje pro to nějaký vzorec? Mění nějak struktura místa celkové vyznění zprávy?

Kdy?

1. **Časy:** Jak je v textu sdělen čas? Kde ve zprávě se vyjádření času objevuje? Vytvořte seznam a očísľujte ho.

2. **Struktura časů:** Jaká je časová struktura příběhu? Vyznačte čas ústřední události jako čas 0. Dále označte starší (dřívější) události jako čas -1, -2 atd. a události pozdější jako čas +1, +2 podle toho, jak se ve skutečnosti staly. Je zpráva vyprávěna chronologicky? Proč je příběh vyprávěn právě tímto způsobem? Pomáhá způsob, jakým je příběh vyprávěn, čtenáři porozumět ději? Mění nějak časová struktura celkové vyznění zprávy?
3. **Pozadí události, background:** Je určeno nějaké pozadí příběhu? Je zmíněno, co události předcházelo? Mohly by sloužit některé tyto informace k možnému ideologickému zarámování příběhu?
4. **Komentář:** Objevuje se v textu nějaký komentář události? Je událost zasazena do nějakého kontextu? Očekává autor nějaký vývoj situace do budoucna? Mohl by nějaký z komentářů (především hodnotících) odkazovat k určité ideologii?
5. **Pokračování, navázání:** Je očekáváno nějaké pokračování události? Mohly by být některé reakce na událost projevem případné ideologie?

Struktura události a diskurzu

1. **Struktura události:** Shrňte si, co se ve zprávě stalo, využijte při tom seznam aktérů, míst, časů a samotného děje zprávy. Seřadte události chronologicky a spojte je s aktéry, místy a časy. Všimněte si, jestli jsou zde nějaké nesrovnalosti či nejasnosti.
2. **Struktura diskurzu:** Vytvořte si stromový diagram diskurzivní analýzy.
3. **Soudržnost:** Mají mezi sebou jednotlivé věty nějaké souvislosti? Jak jsou tyto vazby vyjádřeny? Jsou některé souvislosti vynechány? Odpovídá seřazení jednotlivých událostí vztahu příčiny a důsledku? Je příběh plynulý nebo jsou zde skoky? Proč?
4. **Zmatení:** Je nyní možné přesně říci, co se v příběhu stalo? Nebo stále zůstávají nějaké nejednoznačnosti nebo mezery, které by potřebovaly další vysvětlení?

47

⁴⁷ BELL, Allan. *The Discourse Structure of News Stories*. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. s. 76 – 80.

3 Zpráva

Vzhledem k zaměření naší analýzy považujeme za nezbytné terminologicky uvést zprávy a zpravodajství. Zaměříme se zejména na požadavky, které jsou na zpravodajství kladeny, a na specifika jazyka zpráv.

3.1 Charakteristika zprávy

Zpráva je vůbec nejstarší žurnalistický útvar a je považována za základ zpravodajství. Přináší informace o něčem, co se stalo, co se očekává, že se stane, nebo o změně stavu. Zpráva fakta pouze konstatuje a shrnuje, nekomentuje a neanalyzuje je. Odpovídá na základní žurnalistické otázky kdo, co, kde, kdy, případně u rozsáhlejších zpráv ještě jak a proč.⁴⁸

Podle formy rozlišujeme zprávy mluvené a psané, podle způsobu přenosu informací zprávy novinové, rozhlasové nebo televizní. Pro výstavbu textu zprávy se nejčastěji užívá kompoziční princip tzv. obrácené pyramidy. Tato kompozice staví nejdůležitější a nejnovější informace na začátek zprávy a ke konci nasycenost textu fakty naopak klesá.⁴⁹

3.2 Požadavky na obsah zprávy

Klíčovým znakem zprávy je objektivita. Ta se skládá ze dvou základních složek: faktičnosti a nestrannosti. Faktičností rozumíme pravdivost a relevanci informací.⁵⁰ Autor zodpovídá za to, že zpráva není nijak zkreslená nebo události v ní dokonce vymyšlené. Případné nepřesnosti a omyly ve zprávě narušují její důvěryhodnost.⁵¹ Nestrannost se sestavuje z kritérií vyváženosti a neutrální prezentace. Zpráva musí být vyvážena z hlediska přístupu zdrojů do zpráv. Neutrálnosti napomůže zpracování bez hodnotících postojů.⁵²

⁴⁸ OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005. s. 24.

⁴⁹ ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie, MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 263–265.

⁵⁰ TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. s. 145.

⁵¹ BEČKA, Josef Václav. *Sloh žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1986. s. 87.

⁵² TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. s. 146.

Zpravodajství ale nemůže být zcela neutrální, protože autor se nikdy nedokáže úplně oprostít od jisté tendenčnosti a zaujetí. Právě vzhledem k působení lidského faktoru neexistuje žádný absolutně apolitický nestranný systém výběru zpráv a způsob informování o ní. Vliv na objektivitu má také volba titulku, umístění zprávy v rámci novin či rozhlasového a televizního vysílání. Také je důležité, v jakém kontextu je daná zpráva zařazena. Novináři by však měli dodržovat určité metody, jimiž se lze objektivitě přiblížit. V rámci novinářské práce jsou to především: vyváženost, přesnost, jasnost a úplnost informací, autorův odstup od tématu, neutralita v případě konfliktu, pluralita názorů, potlačení skrytých motivů a nestrannost vůči inzerentům.⁵³

Ve zprávě se nesmí projevit autorova politická nebo občanská angažovanost. Musíme ovšem mít na paměti, že už jen samotným výběrem zpráv pro zpravodajství se jistá angažovanost projevuje. Zprávy jako takové sice čtenáře pouze informují, ale „jejich výběr a pojetí je do značné míry pomáhají formovat.“⁵⁴

Další důležitým znakem zprávy je aktuálnost. Časová aktuálnost je pro zpravodajství naprosto samozřejmá. Zprávy by měly přinášet nové informace, které se vztahují k dnešku, nejsou nadčasové a obecně platné. Aktuálnost musí také platit vzhledem k osobám a místům. Text zprávy je aktuální, pokud se týká konkrétních osob a míst, která jsou označena vlastními jmény.⁵⁵

3.3 Výběr jazykových prostředků

Jak jsme již zmínili výše, zpráva by měla být objektivní, věcná a také výrazově neutrální. Na objektivitu mají vliv i jazykové aspekty, důležité je zcela potlačit subjektivní faktory. Ve zprávě se proto neužívá 1. osoba jednotného čísla nebo zájmena první osoby, neboť vyjadřují tzv. explicitní (přímou) subjektivitu. Zprávy se musí vyvarovat také tzv. implicitní (nepřímé) subjektivity, tedy vyjádření hodnocení.

⁵³ OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005. s. 13.

⁵⁴ BEČKA, Josef Václav. *Sloh žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1986. s. 88–89.

⁵⁵ Tamtéž, s. 88.

Hodnotící postoj je ve zprávě přijatelný pouze v případě, kdy se jedná o širokou společností přijímané konstatování s obecnou platností.⁵⁶

Pro zpravodajství není vhodná ani expresivnost užitých výrazů. Výběr lexika by měl odpovídat běžné slovní zásobě. Nežádoucí expresivitu mohou vyjadřovat hyperboly, obrazná pojmenování, patetická vyjádření či ironie. Nevhodné je dále užití neobvyklých výrazů, jako jsou slova nespisovná, zastaralá a slangová.⁵⁷ Výrazové prostředky, které jsou srozumitelné pro užší okruh příjemců, jako jsou například odborné termíny, neobvyklé zkratky, cizí slova nebo neologismy, je nutné ve zpravodajství užívat opatrně.⁵⁸ Výrazová expresivita se typicky objevuje v bulvárních médiích. Příznakové jazykové prostředky se často vyskytují také v titulcích zpráv (a to nejen v bulváru). Jejich funkce je estetická a kontaktní, cílem je tedy navázat kontakt se čtenářem a zaujmout ho.⁵⁹

Expresivitu může do zprávy vnášet také zvolená stavba vět. Ta by neměla být příliš složitá a styl zprávy má být celkově co nejvíce věcný a střídavý. Nejčastější vedlejší větou bývá věta vztažná.⁶⁰ Text zprávy musí být přehledný a plynulý. Čtenář se v něm musí snadno orientovat a už na první pohled by mělo být zřejmé, čím se text zabývá a jaké je jeho uspořádání. Jednotlivé informace na sebe musí plynule bez větších skoků navazovat. Autor zprávy by se měl držet typické zpravodajské kompozice. Jádru sdělení se má nacházet na začátku textu a dále jsou jen jeho složky rozvíjeny.⁶¹

⁵⁶ OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005. s. 124.

⁵⁷ BEČKA, Josef Václav. *Sloh žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1986. s. 88.

⁵⁸ OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005. s. 109.

⁵⁹ Tamtéž, s. 125.

⁶⁰ BEČKA, Josef Václav. *Sloh žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1986. s. 88.

⁶¹ OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005. s. 118–119.

4 Charakteristika širšího sociálního kontextu

Předmětem naší analýzy jsou zprávy o reprodukčních klinikách a jejich obraz vytvořený na portále iDNES.cz. V této kapitole si celou situaci zasadíme do širšího situačního kontextu. Pokusíme se vysvětlit všechny důležité informace, které s tématem reprodukčních klinik souvisí, a charakterizujeme si zpravodajský web iDNES.cz. Klíčové je také pochopení vazeb konkrétního politika na tuto odvětví.

4.1 Andrej Babiš jako majitel médií

Ve specifické pozici majitele mediální instituce se Andrej Babiš v mediálním diskurzu objevil v roce 2012, kdy společnost AGF Media, která spadá pod jeho holding Agrofert, začala vydávat regionální a zdarma distribuovaný týdeník 5 plus 2.⁶² V červnu roku 2013 Agrofert koupil mediální skupinu Mafra. Stalo se tak čtyři měsíce před tím, než se po volbách do poslanecké sněmovny stal ve vládě Bohuslava Sobotky ministrem financí. Od roku 1994 byla většinovým vlastníkem Mafry německá skupina Rheinisch-Bergische Druckerei und Verlagsgesellschaft. Mafra vydává deníky Mladá fronta Dnes, Lidové noviny a bezplatný deník Metro, týdeník Téma a různě zaměřené časopisy. Internetová média zastupují zpravodajské weby idnes.cz a lidovky.cz. Je také provozovatelem televize Óčko a dvou pražských rádií.⁶³ Mafra má též své vlastní tiskárny, takže zde byla zřejmá snaha vytvořit horizontální i vertikální monopol.⁶⁴ Ještě tentýž rok se Babiš rozhodl koupit společnost Londa, která provozuje nejposlouchanější rádio v České republice, rádio Impuls, a rádio RockZone.⁶⁵

V říjnu 2018 se skupina Mafra rozrostla o vydavatelství Bauer Media. Toto vydavatelství působí na českém trhu od roku 1991. Je zaměřeno především na vydávání společenských, lifestyleových, zájmových, dětských a dalších časopisů.

⁶² Online dostupné zde: <https://mediar.cz/andrej-babis-zacne-vydavat-regionalni-tisteny-tydenik-5-plus-2/> [cit. 2019-02-18].

⁶³ Online dostupné zde: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1089933-babis-koupil-mafru-do-obsahu-novin-zasahovat-nebude-rika-jeho-mluvci/> [cit. 2019-02-18].

⁶⁴ POLÁCH, Vladimír. *Mediální teorie a praxe 2013–2014: Babiš a internet*. In: POLÁCH, Vladimír a ZELENÁ, Pavla (eds.). *Mediální teorie a praxe 2013–2014*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. s. 6.

⁶⁵ Online dostupné zde: <https://mediar.cz/babisuv-agrofert-kupuje-radia-impuls-a-rockzone-babis-necha-rizeni-jinym/> [cit. 2019-02-18].

Jedná se o jednu z nejuspěšnějších firem českého mediálního prostředí a zároveň je to druhé největší vydavatelství časopisů z pohledu počtu čtenářů.⁶⁶

4.1.1 Charakteristika zpravodajského webu iDNES.cz

Zpravodajský server iDNES.cz vznikl 12. ledna 1998 a je součástí mediální skupiny Mafra. Jedná se o online obdobu deníku Mladé fronty DNES. Na iDNES.cz můžeme najít nejen obsah převzatý z tisku, ale také nepřetržitě aktualizované zprávy. Kromě zpráv z České republiky jsou zde rubriky zaměřené na novinky ze zahraničí, z oblasti ekonomiky, sportu či kultury. Součástí webu jsou také magazíny zaměřené na bydlení, automobily, technologie či sekce pro ženy.⁶⁷ Specifickou rubrikou je platforma Blog. Ta poskytuje příspěvatelům možnost vyjádření vlastních názorů a postojů, mezi blogery patřili i někteří čeští politici.

Dle výzkumného projektu NetMonitor, který má za cíl poskytovat informace o návštěvnosti internetu a profilu uživatelů v České republice, server iDNES.cz patří dlouhodobě mezi nejnavštěvovanější a nejčtenější zpravodajské weby v zemi, konkrétně se řadí na druhé místo za server Novinky.cz.⁶⁸

4.1.2 Lex Babiš a svěřenecké fondy

V roce 2016 byla přijata novela zákona o střetu zájmů, přezdívaná „lex Babiš“. Podle této úpravy zákona členové vlády a jiní funkcionáři, vlastníci minimálně čtvrtinový podíl nějaké společnosti, nemohou čerpat nenárokové dotace a vykonávat veřejné zakázky. Je zcela vyloučeno také vydávání tisku a provoz televizního i rozhlasového vysílání, otázku online médií už ale zákon nijak nespécifikuje. Prezident Miloš Zeman novelu sice vetoval, ale poslanecká sněmovna zákon přesto schválila. Andrej Babiš na zákon zareagoval tím, že v únoru 2017 vložil své společnosti Agrofert a SynBiol do dvou svěřeneckých fondů AB private trust I a II. Do prvního z nich bylo vloženo 90 % akcií Agrofertu a 100 % akcií SynBiolu. Zbýlých 10 % Agrofertu Babiš vložil do druhého fondu. Správcem prvního svěřeneckého fondu je Zbyněk Průša, předseda představenstva Agrofertu, druhý

⁶⁶ Online dostupné zde: <https://mediaguru.cz/clanky/2018/10/podepsano-mafra-kupuje-casopisy-bauer-media/> [cit. 2019-02-19].

⁶⁷ Online dostupné zde: <https://mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-idnes.htm&cat=internet/> [cit. 2019-02-19].

⁶⁸ Online dostupné zde: <http://netmonitor.cz/online-data-ola/> [cit. 2019-02-19].

fond je spravován právníkem Agrofertu Alexejem Bílkem. Do tříčlenné rady, která dohlíží na spravování fondů, Andrej Babiš jmenoval Zbyňka Průšu, právníka Václava Knotka a svou manželku Moniku Babišovou.⁶⁹ Technicky se Andrej Babiš tedy svého majetku „zbavil“, ale převážně je stále spravován lidmi jemu blízkými.

4.1.3 Kontroverze

Od počátku se objevovaly spekulace o možném zasahování Andreje Babiše do médií v rámci předvolební kampaně. To Babiš rezolutně odmítal, přesto se jeho majetkový podíl médií neobešel bez kontroverzí. Na začátku května roku 2017 byly na anonymním twitterovém účtu zveřejněny nahrávky, na nichž v té době ministr financí Andrej Babiš s tehdejším redaktorem *Mladé fronty Dnes* Markem Přibilem konzultoval distribuci a podobu chystaných článků. Ty měly být zaměřené proti jeho politickým soupeřům z ČSSD, konkrétně se jednalo o kompromitaci tehdejšího ministra zdravotnictví Miloslava Ludvíka a ministra vnitra Milana Chovance. Babiš na nahrávkách Přibilovi doporučuje, kdy a o jakých kauzách by bylo vhodné články publikovat.⁷⁰ Marek Přibil byl po této kauze z deníku propuštěn. Redaktoři a editoři *MF Dnes* se od jeho jednání a jednání Andreje Babiše distancovali, několik z nich dokonce z redakce *MF Dnes* odešlo a 155 z nich se podepsalo pod prohlášení, ve kterém vyvrací, že Babiš jakkoli ovlivňuje obsah médií skupiny Mafra. Členové ČSSD však viděli v nahrávkách důkaz o tom, že Babiš do svých médií skutečně zasahuje. Samotný Babiš nahrávky označil za provokaci a štvavou kampaň proti své osobě.

Dle nevládní neziskové organizace Transparency International Česká republika Andrej Babiš nadále ovládá holding Agrofert, a to včetně médií, a tím by porušoval zákon. V srpnu 2018 organizace poslala podnět na městský úřad v Černošicích (spadají pod něj Průhonice, kde premiér bydlí). Úřad zahájil správní řízení a v únoru 2019 dostal předseda vlády pokutu 200 tisíc korun za střet zájmů. Babišovi právníci se proti rozhodnutí odvolali.⁷¹

⁶⁹ Online dostupné zde: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2028378-babis-prevedl-agrofert-do-sverenskeho-fondu-dohlizet-na-nej-bude-i-jeho-partnerka/> [cit. 2019-02-15].

⁷⁰ Online dostupné zde: <https://domaci.ihned.cz/c1-65717170-nahravka-udajne-usvedcuje-babise-z-manipulace-s-medii-o-misto-kvuli-ni-prisel-uz-jeden-redaktor/> [cit. 2019-02-15].

⁷¹ Online dostupné zde: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2726378-denik-pravo-cernosicky-urad-ulozil-babisovi-za-stret-zajmu-pokutu-200-tisic/> [cit. 2019-02-15].

4.2 Andrej Babiš jako investor do reprodukčních klinik

V roce 2014 založil Andrej Babiš spolu s bývalým členem vedení skupiny *Penta* Jozefem Janovem investiční fond Hartenberg Holding. Tento fond nepatří do holdingu Agrofert, ale pod společnost SynBiol. Hartenberg Holding investuje především v oboru zdravotnictví, konkrétně nejčastěji v oblasti gynekologie a reprodukční medicíny. Postupně začal skupovat reprodukční kliniky v České republice i dalších zemích a seskupil je do sítě klinik FutureLife. V současné době do FutureLife patří kliniky ve čtyřech evropských státech, kromě České republiky také na Slovensku, v Irsku a ve Velké Británii. V Česku vlastní například společnosti Reprofit International, GynCentrum, Gennet či Sanus.⁷²

V rámci České republiky a Slovenska se stala síť FutureLife bezkonkurenčně největší. V tuzemsku ovládá zhruba 40 % trhu klinik nabízejících umělé oplodnění. Jedná se ovšem i o velkou společnost v celoevropském měřítku. V Evropě (mimo Ruska a Ukrajiny), se řadí na třetí místo, Hartenberg se ale netají záměrem síť nadále rozšiřovat a expandovat především do zahraničí.⁷³

4.2.1 Plánované změny v oblasti asistované reprodukce

Dle současných podmínek mají ženy do svých 39. narozenin nárok na tři pojišťovnou hrazené cykly formou IVF, pokud bylo při prvních dvou pokusech zavedeno jen jedno embryo, mají nárok na pokusy čtyři.⁷⁴ Jestliže jsou tyto pokusy neúspěšné, další už si páry musí hradit samy. Nicméně ani pokusy placené pojišťovnou nejsou úplně zdarma. Léky, které musí žena brát pro hormonální stimulaci, a různá laboratorní vyšetření si musí páry platit. Ministerstvo zdravotnictví, v jehož čele Adam Vojtěch, nestraník za hnutí ANO, chystá změnu. Měla by být o rok zvýšená věková hranice, tedy na 40 let.⁷⁵ Dle zdravotnických statistik přitom úspěšnost asistované reprodukce s věkem klesá a „po umělém

⁷² Online dostupné zde: https://idnes.cz/ekonomika/podniky/babisuv-hartenberg-koupi-kliniky-gennet.A141202_151739_ekoakcie_fih/ [cit. 2019-02-21].

⁷³ Online dostupné zde: <https://seznamzpravy.cz/clanek/sazka-na-umele-oplodneni-se-babisovi-vyplatila-jeho-futurelife-je-evropskym-hracem-34628/> [cit. 2019-02-21].

⁷⁴ § 15 (3) zákona 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. Online dostupné zde: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1997-48#cast10/> [cit. 2019-02-22].

⁷⁵ Online dostupné zde: https://idnes.cz/zpravy/domaci/rodicky-umele-oplodneni-tehotenstvi-dite-ministerstvo-zdravotnictvi.A181030_201851_domaci_mesz/ [cit. 2019-02-19].

oplození porodí dítě jen zhruba čtyři procenta 40letých žen“.⁷⁶ Pojišťovny by to však stálo ročně o několik desítek milionů korun více. Druhou změnou by mohl být jeden pokus navíc hrazený pojišťovnou navíc pro ženy, které podstoupí první IVF před 35. rokem života. Tento bonus by měl ženy motivovat, aby proces neodkládaly, protože je větší šance na úspěch v nižším věku. Dále ministerstvo zdravotnictví zvažuje, že by ženy mohly mít nárok na další pojišťovnou placené cykly v případě, že již asistovanou reprodukci úspěšně podstoupily.⁷⁷

⁷⁶ Online dostupné zde: <https://archiv.ihned.cz/c1-66427840-do-umeleho-oplodneni-maji-jit-desitky-milionu-navic-zvysovat-se-ma-i-vekova-hranice-u-zen-odbornici-volaji-po-lecbe-muzu/> [cit. 2019-02-19].

⁷⁷ Online dostupné zde: https://idnes.cz/zpravy/domaci/rodicky-umele-oplodneni-tehotenstvi-dite-ministerstvo-zdravotnictvi.A181030_201851_domaci_mesz/ [cit. 2019-02-19].

5 Kritická analýza vybraných zpráv

V následující kapitole se blíže seznámíme s materiálem, který jsme podrobili analýze. Kvantitativní a obsahová analýza sice není naším hlavním cílem, ale pokládáme za prospěšné se jí věnovat, jelikož nám pomůže lépe porozumět celému kontextu.

5.1 Charakteristika vybraných analyzovaných zpráv

V analýze jsme pracovali s články, které vyšly na zpravodajském portálu iDNES.cz od počátku roku 2017 do konce roku 2018 a jejichž tématem je asistovaná reprodukce a reprodukční kliniky v České republice. Vybrali jsme takové články, které mají toto téma již v titulku, ale i takové, které se jím zabývaly pouze okrajově. Jako začátek sledování jsme zvolili rok 2017. Právě počátkem tohoto roku vložil A. Babiš akcie svých společností do svěřeneckých fondů, a od této doby by na ně tedy neměl mít na žádné vazby. Celkem jsme analyzovali devatenáct článků. Do analýzy jsme zahrnuli i jeden článek ze stránky Metro.cz, protože je přímo dohledatelný a přístupný z webu iDNES.cz. Nepracovali jsme s příspěvky z rubriky *Ona Dnes*, kde se za dané období také objevilo několik článků s touto tematikou, protože tato součást webu iDNES.cz nemá zpravodajskou funkci.

Z celkového počtu devatenácti článků jich bylo deset zařazeno do rubriky *Zprávy – Domáci*, osm vyšlo ve čtyřech různých rubrikách *Kraje*, respektive *Regiony* v případě článku z Metro.cz, a jeden článek byl zveřejněn v rubrice *Zprávy – Zahraniční*, jeho hlavním tématem je ovšem zkušenost s reprodukční klinikou v České republice. Do analýzy jsme také zařadili tři rozhovory s lékaři. Za rok 2017 jsme zaznamenali jedenáct článků a zbylých osm bylo zveřejněno v roce 2018. V kritické analýze nebudeme rozlišovat promluvy aktérů a vlastní text novináře, protože text působí na čtenáře jako celek.

5.2 Obsahová analýza zpráv a výběr zdrojů informací ve zprávách

Cílem obsahové analýzy je zjistit, jaké procentuální zastoupení mají články výhradně pozitivní a kolik se za dané období objevilo zpráv, v nichž byly zmíněny i případná rizika spojená s asistovanou reprodukcí.

Zaměříme se také na to, kolik prostoru dostaly jednotlivé zdroje informací. Většina vybraných zdrojů je z řad odborníků na danou problematiku, jejich pohled na věc by měl být tedy čistě profesionální, zároveň se ale jedná o zaměstnance nebo majitele samotných klinik. Objevilo se také několik zdrojů z řad „běžných občanů“. U těchto mluvčích můžeme vzhledem k zvolenému tématu zpráv předpokládat, že se jedná o pacienty, kteří mají s klinikami vlastní zkušenosti. Autoři zpráv navíc účelově vybírali takové pacienty, kteří asistovanou reprodukci na klinikách úspěšně podstoupili. Jejich názor může tak být značně subjektivní.

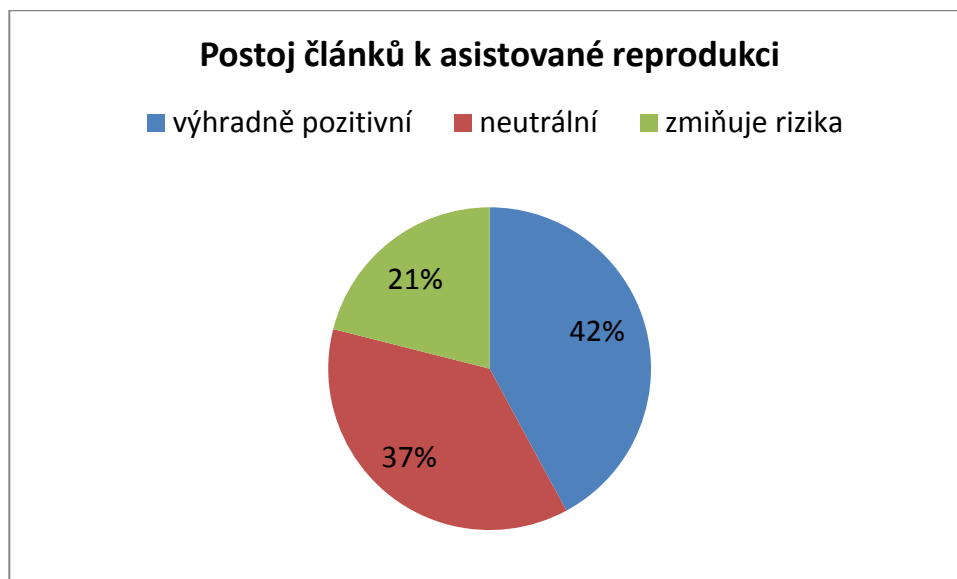
Vůbec nejčastěji citovanými zdroji z oblasti odborníků (celkem se objevují každý ve čtyřech článcích) jsou předseda Sekce asistované reprodukce České gynekologicko-porodnické společnosti David Rumpík a ředitel holdingu Futurelife Matěj Stejskal. Ve dvou zprávách se objevily citace manažera kliniky IVF Cube Ondřeje Šebestíka, mluvčí Státního ústavu pro kontrolu léčiv Lucie Přinesdomové a lékařky z FN Olomouc Ivany Oborné. Více než patnáct dalších lékařů a jiných odborníků bylo citováno jednou. Právě ze stran lékařů se jednalo o nejvyváženější výpovědi. Často uváděli pozitivní statistiky a dobrou vybavenost klinik oproti minulosti, ale zároveň zmiňovali možná rizika a problémy, které se s umělým oplodněním pojí.

Z politiků byli nejčastěji citovanými Jitka Chalánková z TOP 09 (celkem ve čtyřech článcích), Ludvík Hovorka z KDU-ČSL a někdejší ministr zdravotnictví Miloslav Ludvík z ČSSD (každý tři zprávy). Právě tito politici patřili mezi odpůrce návrhu, který by umožnil ženám nežijícím v manželství samostatně podstoupit asistovanou reprodukci. Opačný názor vyjádřili František Adámek z ČSSD a Ivan Gabal z KDU-ČSL (každý dvě zprávy).

Názory z řad běžných občanů byly použity ve čtyřech zprávách. Ve všech čtyřech případech se jednalo o pacienty reprodukčních klinik a jejich zkušenost byla vždy pozitivní.

Nejčastěji jmenovanou konkrétní klinikou byl Reprofit, objevil se celkem v osmi článcích. Na první pohled by se mohlo zdát, že jde o účelovou propagaci, jedná se však spíše o shodu náhod, protože v roce 2017 se na brněnské pobočce

této kliniky řešila kauza se zaměněnými embryi. Právě touto kauzou se zabývaly čtyři články z celkových osmi. Tyto články navíc nepatřily k těm výhradně pozitivním. Přímo zmíněnou vazbu této kliniky na Andreje Babiše jsme zaznamenali ve čtyřech zprávách, přičemž musíme také přihlédnout ke zmíněné kauze.

Graf 2: Postoj článků k asistované reprodukci

Z uvedeného grafu můžeme vyčíst, že největší množství článků (42 %) je výhradně pozitivních. Tyto články především vyzdvihují kvalitu českých klinik a pozitivně hodnotí rostoucí počet klientů ze zahraničí. Nezmiňují se v nich žádná možná rizika, která asistovaná reprodukce přináší.

Neutrálních zpráv, které nevyjadřovaly žádné stanovisko k danému tématu, jsme zaznamenali 37 %. Tyto zprávy pouze shrnují fakta a informace a nevyjadřují ze strany mluvčích žádné hodnocení.

Nejmenší skupinu (21 %) zastupují takové zprávy, které otevřeně zmiňují rizika spojená s asistovanou reprodukcí. Neoznačujeme však tyto zprávy za vyloženě negativní. Za nejčastěji zmiňovaná rizika bývá uváděno nebezpečí pochybení jednotlivce, které by mohlo vést např. k záměně embryí, a nižší úspěšnost zákroku s rostoucím věkem žen.

5.3 Aplikace analytického rámce Allana Bella na první vybranou zprávu

Pro kritickou analýzu jsme si vybrali zprávu *Reprodukčním klinikám chybí dárkyně. Poptávka je po vzdělaných ženách*. Vyšla na stránce iDNES.cz 28. 11. 2017 v rubrice *Kraje – Jihomoravský kraj*, mělo by se tedy jednat o zpravodajský text, který přináší aktuální události a který je objektivní. Autorkou článku je členka brněnské redakce MF Dnes, jedná se tedy o redakční text, který nebyl převzat z jiné zprávy.

Reprodukčním klinikám chybí dárkyně. Poptávka je po vzdělaných ženách

V Brně, ráji center asistované reprodukce, je nedostatek dárkyň vajíček. Kliniky přesto příspěvek navyšovat nehodlají. Poptávka je totiž hlavně po vzdělaných ženách, pro které však peníze nehrají hlavní roli.

Neploďné páry z celého světa využívají věhlasu sedmi brněnských reprodukčních klinik hlavně díky jihomoravským studentkám. Dárkyně vajíček nejčastěji nalákají letáčky v tramvajích či nemocnicích, a pokud se rozhodnou pomoci, mohou si i slušně přivydělat.

Jenže ačkoli tu v roce 2015 poskytlo svá vajíčka 1 225 žen, tedy asi čtvrtina všech dárkyň v republice, v současnosti to nestačí. Poptávka je totiž mnohem vyšší.

„Vyplývá to ze situace, kdy se za poslední dekádu zvýšil průměrný věk žen, které k nám chodí s potížemi s početím. Je jim kolem 36 let, tedy o pět více, než tomu bylo dříve. Ubývá nám manévrovacího prostoru, a když se ani s naší pomocí další dva roky nedaří, musíme často přikročit k vajíčku darovanému,“ vysvětlil vedoucí lékař brněnské kliniky Reprofit Pavel Otevřel.

„Žen ochotných darovat vajíčka není nekonečno, a když přihlédneme k tomu, kolik existuje reprodukčních center, nikdy nebude situace s dárkyněmi jednoduchá. Je proto nutné tyto ženy aktivně vyhledávat,“ souhlasí PR manažerka kliniky Repromeda Agáta Jičínská.

Ženy za dárcovství odměnu nedostávají, kliniky jim ale vyplácí kompenzaci za vynaložené náklady až do výše 25 tisíc korun. „Peníze motivují sociálně nižší vrstvy, po těch ale zase není poptávka. Budoucí rodiče jsou velmi nároční, a přestože si nesmí vybrat konkrétní dárkyni, mají požadavky na vzdělání. Takové ženy ale vnímají dárcovství v širším kontextu. Řeší, zda darování nebude mít dopad na zdraví či je příliš časově neomezí,“ podotkl Otevřel s tím, že navýšení kompenzace v Reprofitu zájem nových dárek nijak výrazně nezvýšil.

„Z rozhovorů s dárkyněmi vyplývá, že peníze pro spoustu z nich nejsou hlavní motivací,“ míní i Michaela Šilhavá, vedoucí dárcovského programu a psychoterapeutka Institutu reprodukční medicíny Unica. Podle ní se lehce rozšířila věková hranice.

Dárkyně motivuje sounáležitost s těmi, kdo dítě mít nemohou

Zatímco ještě loni šlo hlavně o studentky ve věku 20 až 26 let, letos se pro darování čím dál častěji rozhodují i mladé pracující ženy do 28 let, pro něž nejsou peníze zásadní. „Těší mě to. Vidím v tom ženskou sounáležitost, kdy jedna pomáhá druhé. Velmi často se tyto ženy s neplodností setkaly ve vlastní rodině nebo u kamarádky a uvědomují si, co pro příjemkyně pomoc znamená,“ dodala Šilhavá.

Ženy s dítětem na rodičovské dovolené jsou dokonce hlavní cílovou skupinou Centra asistované reprodukce Fakultní nemocnice Brno. „Výhodou je, že mají tímto způsobem už plodnost ověřenou,“ poznamenal vedoucí úseku Igor Crha.

To je ostatně i příklad Lenky Zelené ze Znojma. Ta vajíčka darovala po prvním těhotenství, kdy se její sestra dlouhodobě snažila o dítě. „Bytostně se mě dotýkala ta nespravedlnost, že někdo počne snadno a dalšímu je dítě odepřeno. Darovat vajíčka bylo to nejmenší, co jsem mohla udělat,“ prohlásila.

Brno, kde ročně přijme vajíčka okolo 1 800 žen, se stalo jedním z nejvýznamnějších center reprodukční medicíny ve střední Evropě i z historického důvodu. Z týmu profesora Ladislava Pilky, který „vytvořil“ první dítě ze zkumavky v ČSSR, se totiž vydělili odborníci a jejich žáci, kteří dnes v tradici pokračují v soukromých centrech.

Klienti z mnoha koutů světa

I díky tomu jihomoravská krev koluje v těle dětem po celém světě. „Máme zahraniční páry z evropských zemí i klienty z USA, Izraele, Ruska. Důvodem je kvalita péče, poměr cena versus kvalita, dále čekací lhůty a v některých případech i legislativa,“ vyjmenovala Jičínská.

Unica má zase většinu zahraničních pacientů z Německa, Rakouska, Itálie a Francie. „Pacientky sem jezdí hlavně proto, že české kliniky jsou na světové úrovni. Ta naše má strategické partnerství s reprodukčním centrem nejprestižnější kanadské Univerzity McGill, které patří mezi světovou špičku, což nám samozřejmě dělá ve světě dobré jméno,“ zdůvodnila Šilhavá.

Přestože jsou darovaná vajíčka drahocennou komoditou, neplodné páry si kromě vzdělání často kladou i řadu jiných požadavků, například na barvu očí a vlasů dárkyně. Kliniky se snaží vyhovět po stránce fyziologické, sladit krevní skupinu.

Jiná přání ale splnit nemohou, například prosbu neplodného páru na blondáté modrooké dítě, přestože otec je „italský typ“. „Je jasné, že i kdybychom vyhověli, otcovy dominantní geny vše přebijí a určitě se jim nenarodí modrooké blondáté dítě,“ pousmál se Otevřel.

Šilhavá je navíc přesvědčená, že dítě ženy, která otěhotní pomocí darovaného vajíčka, je ovlivněno i geny příjemkyně. „Existují studie z oboru epigenetiky, které jasně ukazují, že dítě v průběhu nitroděložního vývoje dostává přes placentu jistou strukturu své matky, která jej nosí ve svém těle. Později postupně přebírá i gesta svých rodičů a chová se podobně jako oni. Je neuvěřitelné, jak moc se nakonec podobá mamince, která jej nosila v děloze, i když vzniklo z darovaného vajíčka,“ uzavřela odbornice z Unicy.

Autor: Markéta Dušková⁷⁸

Co?

⁷⁸ Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/reprodukci-kliniky-nedostatek-darkyn-nahradni-matky.A171127_366937_brno-zpravy_dh/ [cit. 2019-01-16].

1. **Titulek:** Titulek popisuje aktuální situaci reprodukčních klinik. Nereflektuje žádné události. Prozatím nevíme, zda se jedná o obecně platnou informaci, nebo zda se týká jen některých reprodukčních klinik. Také pro tuto chvíli nevíme, jaká byla motivace autorky pro druhou informaci z titulku (*poptávka je po vzdělaných ženách*).
2. **Perex:** V perexu je rozvinuta myšlenka z titulku. Je specifikováno, kterých pracovišť se zpráva především týká (brněnské kliniky). Samotné Brno je označeno za *ráj center asistované reprodukce*. Příznakové lexikum *ráj* má vzbudit ve čtenářích představu, že právě Brno je pro asistovanou reprodukci ideálním místem. Je zopakovaná informace z titulku, že poptávka je po vzdělaných ženách, zároveň se dozvídáme, že příspěvek za darování vajíček se zvyšovat nebude. Důvodem je podle autorky to, že právě pro vzdělané ženy nejsou peníze tou hlavní motivací, a tím se dopouští generalizace.
3. **Události:** Zpráva jako taková se skládá především z popisných částí. V první části zprávy se autorka zaměřila na uvedení do problematiky. Několik erudovaných lékařů vysvětluje, čím je způsoben nedostatek dárcyň a jak se k dárcovství staví ženy. Druhá část zprávy je věnována charakteristice typických dárcyň. Třetí, a poslední, část zprávy se zabývá nárůstem počtu klientů ze zahraničí. Zástupci jednotlivých klinik vysvětlují, jaké výhody české kliniky cizincům nabízejí. Součástí zprávy je jeden mikropříběh. Jeho událostí 1 je konkrétní osobní zkušenost s darováním vajíček.
4. **Titulek, úvod a příběh:** Titulek a úvod jsou spojeny tématem chybějících dárcyň, a to je také hypertéma celé zprávy. V úvodním odstavci se dozvídáme, že situace se dotýká konkrétně klinik v Brně. Druhá věta z titulku je v perexu pouze doplněna o informaci, že peníze nejsou pro vzdělané ženy na prvním místě, zcela objasněna je až v průběhu zprávy, kdy ji vysvětluje lékař Otevřel. Ve zprávě se neobjevují žádné zásadní informace, které by v titulku chyběly. Titulek sice celou situaci zobecňuje, ale reprezentuje vyznění zprávy dobře, nevyskytuje se v něm taková informace, která by již dále v textu nebyla rozvíjena.

Kdo?

1. **Přiřazení příběhu:** Autorka článku je uvedena v závěru. Je to Markéta Dušková, členka brněnské redakce MF Dnes.
2. **Zdroje:**
 - 1) První přímou citací je výpověď lékaře kliniky Reprofit Pavla Otevřela. Vysvětluje, jak se za posledních deset let změnila situace na reprodukčních klinikách a z jakého důvodu je vysoká poptávka po darovaných vajíčkách. Autorka použila verbum dicendi *vysvětluje*, které má za úkol naznačit čtenářům, že citovaný lékař je odborník, který této oblasti rozumí a snaží se ji přiblížit laikům.
 - 2) V podobném duchu se nese přímá citace manažerky Agáty Jičínské z kliniky Repromeda. Upozorňuje na problém s nedostatkem dárkyň a na nutnost do budoucna *tyto ženy aktivně vyhledávat*.
 - 3) Autorem třetí přímé citace je opět Pavel Otevřel. Situaci generalizuje, když tvrdí, že: *peníze motivují sociálně nižší vrstvy*. Snaží se vzbudit dojem, že čím je žena vzdělanější, tím více nad darováním přemýšlí a celkově k němu přistupuje zodpovědněji a bere v úvahu všechny jeho aspekty. Tuto domněnku si obhájí tím, že ani po zvýšení kompenzační částky dárkyň nepříbylo.
 - 4) Na předchozí tvrzení navazuje přímá citace vedoucí dárcovského programu z kliniky Unica Michaely Šilhavé, která potvrzuje, že peníze nejsou pro dárkyň to nejdůležitější. Verbum dicendi *míní* může evokovat, že citovaná osoba pouze vyjadřuje vlastní domněnku, z textu přitom vyplývá, že je v přímém kontaktu se samotnými dárkyněmi.
 - 5) Následuje další přímá citace Michaely Šilhavé, tentokrát oceňuje vzájemnou solidárnost žen.
 - 6) Lékař z FN Brno Igor Crha je citován přímo. Vyzdvihuje ženy, které již dítě mají, jako ideální potenciální dárkyň. Dle zprávy jsou právě tyto ženy pro FN Brno cílovou skupinou. Cílem sdělení může být přilákat více dárkyň do tohoto zařízení.
 - 7) Následuje přímá citace v mikropříběhu Lenky Zelené, která cítila jistou nespravedlnost, když její sestra nemohla otěhotnět. Darovat vajíčka tehdy považovala za samozřejmost.

- 8) Agáta Jičínská v přímé citaci říká, že častými klienty klinik jsou pacienti ze zahraničí. Asistovaná reprodukce v České republice je podle ní na velmi dobré úrovni v mnoha aspektech. Použité verbum dicendi *vyjmenovala* může vyvolávat představu, že výhod pro zahraniční klienty je celá řada a dokládá jejich seznam, tím také implikuje, že je u nás umělé oplodnění nějakým způsobem lepší než v jiných zemích.
- 9) Následující přímá citace pochází opět z úst Michaely Šilhavé. Podobně jako předešlá citace Jičínské se zabývá páry ze zahraničí. Zdůrazňuje, že *české kliniky jsou na světové úrovni*. Za důležité považuje vazby jejich kliniky na prestižní kliniku v Kanadě. Dokonce to považuje za důvod, proč má klinika Unica věhlas ve světě.
- 10) Přímou citovanou Pavla Otevřel vysvětluje, že si rozhodně nelze nějakým způsobem „nadiktovat“, jak by mělo dítě vypadat. Autorka užila verbum dicendi *pousmál*, a tím naznačuje, že je tato informace sdělována s jistou nadsázkou a citovanému lékaři připadá úsměvná.
- 11) Zprávu zakončuje přímá citace Michaely Šilhavé, podle které i děti, které se narodí z darovaného vajíčka, se mohou podobat svým matkám (těm, které je porodí). Tato výpověď má za účel ujistit případné zájemkyně o asistovanou reprodukci, že není třeba se bát, že by se jim jejich dítě nepodobalo a že při nitroděložním vývoji působí i jiné vlivy než pouze genetická výbava získaná od samotné dárkyně. Použité verbum dicendi *uzavřela* má zde funkci ukončení článku.

Tato zpráva je složena téměř výhradně z přímých citací. Zdroje byly téměř vždy uvedeny přímo v textu, a nedocházelo tak k mnoha nejasnostem.

V textu se objevily dvě informace, u nichž nebyl uveden zdroj. Jednalo se o dva statistické číselné údaje, které se týkaly počtu dárkyň v Brně. Současně se tyto dvě informace zároveň vylučovaly, protože první z nich tvrdila, že v roce 2015 bylo dárkyň 1 225, druhá uvádí, že se ročně přijme zhruba 1 800 žen, jedná se tedy o rozdíl okolo 30 %.

Užitá verba dicendi byla nejčastěji bez příznaku (*souhlasí, podotkl, dodala, poznamenal, prohlásila, uzavřela*). Zdroji jsou především lékaři a další odborníci, kteří se danou problematikou zabývají, v jednom případě jde o ženu, která má s dárcovstvím vajíček vlastní přímou zkušenost. Právě citace odborníků dodávají zprávě na věrohodnosti. Ze čtyř uvedených klinik a zařízení, která se zabývají umělým oplodněním, patří do holdingu Andreje Babiše pouze klinika Reprofit.

3. Aktéři ve zprávě: Tato zpráva nemá žádné hlavní aktéry. Většina z nich informace vysvětluje a komentuje určité skutečnosti. V této roli jsou zde uvedeni následující aktéři: 1) Pavel Otevřel, lékař z kliniky Reprofit., 2) Agáta Jičínská, manažerka z kliniky Repromeda, 3) Michaela Šilhavá, psychoterapeutka z kliniky Unica a 4) Igor Crha, lékař z Fakultní nemocnice Brno. Zhruba v polovině článku se objevuje mikropříběh 5) Lenky Zelené, jehož účelem je zprávu personifikovat. Aktéři zmínění ve zprávě nejsou ani příslušníky elit, ani k nim nemají vztah. I přes to, že jeden z lékařů pracuje v zařízení, které patří do holdingu Hartenberg, nemůžeme předpokládat jeho přímou osobní vazbu na předsedu vlády.

Kde?

1. Místa: Celá makroudálost (nedostatek vajíček) se odehrává v 1) Brně. Záměrem autorky bylo nejspíše získat vyjádření hned od několika lékařů a specialistů, a přiblížit tak čtenářům nastalou situaci na konkrétních brněnských klinikách. Zmíněná mikroudálost se týkala ženy ze 2) Znojma. Pro vyznění události však nemá lokace větší smysl. Je pouze zmíněno navázání na tradici klinik v Brně.

Kdy?

1. Čas a časová struktura: Pro naši zprávu není časová struktura nijak zásadní. V textu nedochází k nelogickým časovým posunům, přestože zpráva není vyprávěna chronologicky. V textu se vyskytuje několik výrazů časové deixy (*v roce 2015, v současnosti, loni, letos*). Vzhledem k tomu, že zpráva nemá ústřední událost, nebudeme vytvářet časovou osu. Jak jsme již zmínili výše,

zpráva se skládá zejména z popisných a vysvětlovacích pasáží, pro jejichž porozumění není čas důležitý. Většina z těchto informací má aktuální platnost v přítomnosti, objevují se zde však také události z minulosti i vyhlídky do budoucna. Mezi události reflektující minulost patří statistiky (v roce 2015 poskytlo svá vajíčka 1 225 žen, zatímco ještě loni šlo hlavně o studentky), zmíněný mikropříběh a informace o historii umělého oplodnění v Brně. K částem textu, které vyjadřují budoucnost, patří informace, že *kliniky příspěvek navyšovat nehodlají* a dále citace Jičínské, která tvrdí, že *nebude situace s dárkyněmi jednoduchá*.

2. Pozadí události, background: Většina prostoru ve zprávě je věnována právě detailnímu popisu pozadí události. Protože je zpráva laděna velmi pozitivně, cílem podrobného vykreslení backgroundu může být přesvědčit recipienty o výhodách, které asistovaná reprodukce přináší, a zároveň případně přilákat nové zájemkyně pro darování vajíček. Cílem zprávy není přinášet nějaké nové informace, daleko důležitější je pro ni právě vykreslení backgroundu. Skutečná událost se v textu vyskytuje pouze jedna. Má za úkol zprávu „polidštit“ a zapůsobit na čtenářovy emoce. Opravdový lidský příběh vzbudí zájem čtenářů spíše než pouhá fakta a statistiky.

3. Komentář: Komentáře a vlastní hodnocení události autorkou ve zprávě sice nechybí, jejich podíl na výsledné podobě textu je ale minimální a není u nich příliš výrazný odklon od objektivních nepříznakových vyjádření.

Hned na začátku zprávy autorka použila nevlastní předložku *díky (jihomoravským studentkám)*. Pro tuto situaci je tato předložka vhodná, vyjadřuje zde pozitivní hodnocení.

Po mikropříběhu, který se v textu objevuje (tedy asi v polovině zprávy), následuje odstavec, ve kterém autorka označuje Brno za jedno z *nejvýznamnějších center reprodukční medicíny ve střední Evropě*. Je zmíněna také spojitost Brna s historií umělého oplodnění (*první dítě ze zkumavky v ČSSR*). I tato tvrzení mají pozitivní vyznění.

Po posledním mezititulku (*Klienti z mnoha koutů světa*) se objevuje opět nevlastní hodnotící předložka *díky*. Autorka znovu velmi pozitivně hodnotí brněnské kliniky. Normu ve výběru výrazových prostředků běžných pro

zprávu překračuje spojení jako *jihomoravská krev koluje v těle dětem po celém světě*.

Dále autorka označuje darovaná vajíčka za *drahocennou komoditu*. Výraz komodita, byť je zřejmě užit v jisté nadsázce, se nám zdá v tomto významu příliš expresivní, jelikož staví vajíčka na úroveň obchodního artiklu a asistovanou reprodukci do pozice pouhého byznysu.

Celkově autorka ve zprávě několikrát vyzdvihuje brněnské kliniky. Jak vyplývá již z perexu, staví je na samý vrchol v oblasti reprodukčních klinik. Může to být způsobeno tím, že zpráva jako taková je na webu iDNES.cz umístěna v rubrice *Jihomoravský kraj*, a tedy se dá předpokládat, že většina čtenářů budou právě obyvatelé tohoto kraje.

- 4. Pokračování, navázání:** O možném pokračování tématu nebo navázání na zprávu není v textu nic řečeno.

Na webu iDNES.cz mají čtenáři na konci článku možnost vyjádřit své názory v online diskuzi. Právě tyto komentáře fungují jako určité pokračování zprávy. Pod touto konkrétní zprávou bylo zaznamenáno pouze dvacet pět příspěvků čtenářů. Diskutující se zaměřují hlavně na titulek článku a nejčastější komentáře se týkají podle čtenářů poměrně nešťastné formulace *o vzdělaných ženách*.

Struktura události a diskurzu:

Nejpodstatnější údaje o struktuře události a diskurzu již byly v analýze zmíněny. V textu nefiguruje žádná ústřední událost. Zpráva je složena z velké části z citací odborníků a statistik. Zdroje informací autorka vybírala logicky mezi odborníky tak, aby danému tématu rozuměli a aby přinesla poznatky z několika různých klinik. Zdroje můžeme ale rovněž označit za účelově vybrané, protože samozřejmě lékaři a další zaměstnanci samotných reprodukčních klinik mají k umělému oplodnění pozitivní postoj a o jejich nezaujatosti by se dalo pochybovat. Z toho plyne, že zpráva jako taková je vůči asistované reprodukci značně pozitivně zabarvená. Pozitivní hodnocení vyjadřují zejména tato vyjádření: *páry z celého světa využívají věhlasu sedmi brněnských klinik; Brno (...) se stalo jedním z nejvýznamnějších center reprodukční medicíny ve střední Evropě; důvodem je kvalita péče, poměr cena versus*

kvalita; české kliniky jsou na světové úrovni. Za zcela neobjektivní však zprávu nepovažujeme, jelikož se z části opírá o data a statistiky. Ve zprávě nejsou zmíněny žádné případné komplikace a rizika, která s sebou přináší ať už darování vajíček nebo samotné umělé oplodnění. Text jako takový působí koherentně a jednotlivé informace jsou uspořádány logicky. Ve zprávě nezůstávají žádná prázdná místa a nejednoznačnosti.

5.4 Aplikace analytického rámce Allana Bella na druhou vybranou zprávu

Druhým textem vybraným pro kritickou analýzu byl článek *Doma byla na umělé oplodnění už stará. Pomohli mi až Češi, líčí Francouzka*. Článek byl zveřejněn na portálu iDNES.cz 30. 12. 2018 a spadá do rubriky *Zprávy – Zahraniční*. V tomto případě je autorka zahraniční redaktorka a článek je zčásti převzat a upraven dle zprávy z francouzského deníku Le Figaro.

Doma byla na umělé oplodnění už stará. Pomohli mi až Češi, líčí Francouzka

Francouzka Céline chtěla mít se svým mladším partnerem dítě, kvůli problémům se však rozhodli pro umělé oplodnění. Doma ji odmítli, a tak za dítětem vyrazila za hranice. A vybrala si Prahu. Na české kliniky asistované reprodukce přitom jezdí čím dál více cizinek.

Šestačtyřicetiletá asistentka Céline a její sedmadvacetiletý partner, malíř Anthony, svůj příběh popsali francouzskému deníku Le Figaro. Pro Prahu se při hledání kliniky asistované reprodukce rozhodli především proto, že doma ve Francii už je žena příliš stará na to, aby mohla umělé oplodnění podstoupit.

Podle tamních zákonů ženě nesmí být více než 43 let. „Na internetu jsme se dívali na několik zemí. Překvapilo mě, že i v Maroku mohou ženy umělé oplodnění podstoupit až do padesáti let,“ vypráví. Problém přitom není na její straně, navzdory několika prodělaným potratům. Poté, co se nechal vyšetřit i její partner, lékaři zjistili, že je neplodný.

Matka tří dospělých dcer z předchozího vztahu říká, že si přála blonděť dítě s modrýma očima. Tedy takové, které se jí bude co nejvíce podobat i přesto, že nebude její. Přestože je stále plodná, se totiž Céline nakonec rozhodla pro vajíčka od dárkyně.

„Při použití mých bych zaplatila 12 tisíc eur. Navíc mi lékaři vzhledem k mému věku řekli, že by to bylo příliš riskantní a dítě by mohlo mít Downův syndrom,“ říká s tím, že před zákrokem na kliniku s partnerem poslali své fotografie, aby se hledání budoucího blond dítěte usnadnilo. Z nabízených charakteristik dárkyň si pak vybrali tu pravou.

Za celý proces zaplatili šest tisíc eur (155 tisíc korun). „Vybrali jsme si tuto zemi kvůli ceně, schopnostem, rychlosti zákroku a hlavně kritériím,“ přiznává žena. Česko je přesvědčilo i proto, že na rozdíl od Španělska sem kvůli zákroku nemusela jezdit víckrát a všechno se odehrálo v jednom týdnu. „V Česku navíc ženy nemohou vajíčka darovat více lidem, na rozdíl od ostatních zemí v Evropě,“ dodává žena, která svou čtvrtou dceru porodí počátkem února.

„Myslel jsem si, že nikdy nebudu mít děti. Měli jsme strach, co na náš odjezd řekne naše okolí. Ale už jsme překonali tolik zkoušek a ostudy kvůli našemu věkovému rozdílu, že tato cesta byla dalším logickým krokem. Můžu žít bez výčitek,“ uzavírá Anthony.

Do Česka jezdí za umělým oplodněním čím dál více zahraničních párů. Nejčastěji přijíždějí z Německa, Velké Británie, Itálie a Francie. Kromě kratší čekací doby sem cizinky táhnou i české anonymní dárcovské programy, vysoká kvalita léčby či osobní důvody, ale i nižší cena.

Podle statistiky, kterou zveřejnil Ústav zdravotnických informací a statistiky, podstoupily Evropanky v roce 2015 v Česku 2 510 cyklů mimotělního oplodnění, což je o více než třetinu více než před pěti lety (1 607).

Počet cyklů žen mimoevropského původu také strmě stoupl. V roce 2010 se jich v Česku pokusilo otěhotnět 188, o pět let později už 621. „Často jde o zkušené

pacienty, kteří si již prošli několika neúspěšnými cykly, a proto hledají alternativu v zahraničí," popsal pro iDNES.cz Ondřej Šebestík z kliniky IVF Cube.

Autor: kh⁷⁹

Co?

- 1. Titulek:** Titulek poměrně neurčitě nastiňuje hlavní událost. Prozatím nevíme, z jakého důvodu se Francouzka rozhodla absolvovat umělé oplodnění právě v Česku. Autorka používá na první pohled poněkud subjektivní hodnocení *už stará*, jedná se ovšem o okomentování věkové hranice stanovené zákonem, nikoli o vyjádření názoru, což je ale vysvětleno až v průběhu zprávy. Ve druhé větě je užitá synekdocha (*Pomohli mi až Češi*). Verbum dicendi *líčí*, které autorka použila, implikuje, že se celá zpráva ponese v duchu vyprávěného příběhu.
- 2. Perex:** Perex opakuje informace z titulku. Dozvídáme se, co bylo pro francouzský pár impulzem pro hledání kliniky mimo Francii. Je upřesněno, že se jedná o kliniku v Praze, nevíme však, o kterou. Autorka užívá sloveso *odmítli*, a tím upozorňuje na vstřícnější přístup českých klinik, později v textu se ale dozvíme, že se francouzské kliniky pouze řídí tamním zákonem. Zároveň autorka přidává obecnou informaci o stále větším počtu cizinek na českých klinikách.
- 3. Události:** Zpráva se zabývá 1) konkrétní zkušeností cizinky s českou reprodukční klinikou, což je zároveň hypertématem zprávy. Ve druhé části se zpráva zaměřuje na statistiky a údaje o zahraničních klientech českých klinik. Je zde silná tendence zprávu personifikovat.
- 4. Titulek, úvod a příběh:** Titulek a perex jsou propojeny příběhem francouzského páru. Titulek ani úvod neobsahují takové události, které by autorka již dále nerozvíjela. V titulku je vypuštěna informace o statistikách, které se později ve zprávě objevují. Autorka se tak rozhodla nejspíše z důvodu, aby čtenáře nalákala na vyprávění skutečného příběhu. Nicméně

⁷⁹ Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/umele-oplodneni-francouzka-cesko-praha.A181206_174149_zahranicni_kha/ [cit. 2019-01-17].

perex už tuto informaci naznačuje. Titulek je na první dojem celkem nejasný a záhadný, vyznění celého příběhu ale reprezentuje dobře.

Kdo?

1. Přiřazení příběhu: Autorkou článku je Kateřina Havlická, redaktorka zahraničního zpravodajství iDNES.cz

2. Zdroje:

- 1) Prvním zdrojem zprávy je nepřímá citace z francouzského deníku Le Figaro, z něhož autorka čerpala. Tato citace čtenářům objasňuje detaily příběhu a současně opakuje některé informace z titulku a perexu. Autorka zmiňuje profesi obou zúčastněných, a tak příběh více přibližuje čtenářům. Důležitou informací pro příběh je věk ženy a jejího partnera. Autorka pro zmíněnou ženu opět (podobně jako v titulku) užívá označení *příliš stará*, což by mohlo vzbudit dojem, že právě kvůli jejímu věku je potřeba, aby pár podstoupil asistovanou reprodukci.
- 2) Céline v přímé citaci vysvětluje, z jakého důvodu se s partnerem rozhodli pro kliniku v zahraničí. Verbum dicendi *vypráví* má navodit atmosféru příběhu. Až zde se dozvídáme, že zdravotní problém, kvůli němuž pár potřebuje umělé oplodnění, je na straně jejího partnera.
- 3) Nepřímá citace Céline vyjadřuje její přání, aby jí dítě i přes darované vajíčko bylo podobné. Autorka píše, že se žena *rozhodla pro vajíčka od dárkyně*, zatím ale nezmiňuje proč, a tak se toto tvrzení prozatím jeví nelogicky.
- 4) Další přímá citace pochází opět od Francouzky Céline. Zmiňuje doporučení lékařů použít vajíčko od dárkyně (tedy nikoli osobní rozhodnutí samotné Céline) a cenu celého zákroku. Právě informaci o ceně mohla autorka využít k tomu, aby čtenářům naznačila, v čem jsou zahraniční klienti pro české kliniky důležití a prospěšní. Cizinky si totiž na rozdíl od Češek hradí od začátku celý průběh léčby samy.
- 5) V následující přímé citaci Céline vysvětluje, jakými faktory se při výběru kliniky řídili a jak se nakonec rozhodli pro Českou republiku. Užití příznakové verbum dicendi *přiznává* budí dojem, že se jedná o osobní

zpověď. Dále vyzdvihuje výhody českých klinik v porovnání s jinými evropskými zeměmi.

- 6) Anthony v přímé citaci vyjadřuje své prvotní obavy z reakce okolí. Autorka užila verbum dicendi *uzavírá*, aby naznačila, že vyprávění tohoto příběhu francouzského páru končí a že zpráva se bude v další části zabývat jinou událostí.
- 7) Následuje nepřímá citace ze statistiky Ústavu zdravotnických informací a statistiky. Průzkum porovnává data od roku 2010 do roku 2015.⁸⁰ Potvrzuje nárůst počtu pacientek z evropských zemí.
- 8) Zprávu uzavírá citace Ondřeje Šebestíka z kliniky IVF Cube⁸¹. Potvrzuje větší množství klientek také z mimoevropských zemí v porovnání se stavem v roce 2010. V přímé citaci vysvětluje, proč se lidé rozhodnou podstoupit umělé oplodnění v jiné zemi.

Autorka použila jako zdroj francouzský deník (Le Figaro), jelikož se jedná o redaktorku zahraničních zpráv. Když se na webu iDNES.cz podíváme na její další články, můžeme si všimnout, že právě zahraniční zdroje informací využívá velmi často.

Zdroje byly uvedeny přímo v textu, nedocházelo k nejasnostem a nedorozuměním. Ve zprávě se objevila pouze jedna informace bez uvedeného zdroje. Jedná se o informaci, která specifikuje, ze kterých evropských států pacienti nejčastěji přijíždějí. Jednou ze čtyř zmiňovaných zemí je Francie, zřejmě proto si autorka vybrala právě příběh francouzského páru. Zároveň autorka zmiňuje výhody českých klinik, které k nám lákají zahraniční klienty. V podstatě však pouze zobecňuje a opakuje důvody, které již ve zprávě zazněly v citacích Céline.

Autorka použila většinu verb dicendi bez příznaku (*popsali, říká, dodává, popsal*).

- 3. Aktéři ve zprávě:** Téměř celý článek je příběhem francouzského páru. Je zde silná tendence zprávu personalizovat. Hlavními aktéry jsou 1) asistentka Céline a její partner 2) malíř Anthony. Menší roli pak hraje 3) Ondřej Šebestík

⁸⁰ V tomto období (konkrétně v roce 2014) začal Andrej Babiš investovat do reprodukčních klinik.

⁸¹ Tato klinika není součástí holdingu Hartenberg.

z kliniky IVF Cube. Zmínění aktéři nejsou příslušníky elit a nemají k nim žádné vazby.

Kde?

1. **Místa:** V příběhu se objevují následující lokality: 1) pražská reprodukční klinika, aniž by bylo specifikováno, o kterou konkrétně se jedná. Druhou zmiňovanou klinikou je 2) IVF Cube, která sídlí také v Praze. Můžeme se pouze domnívat, zda jde o kliniku, jejíchž služeb využili Céline a Anthony, autorka zprávy se tím nezabývá. Dalšími místy, která se ve zprávě několikrát vyskytují, jsou 3) Francie a 4) Česko. Česko jako takové je vykresleno v podstatě jako velmoc v oblasti reprodukční medicíny, kde je umělé oplodnění na velmi vysoké úrovni, vyřízení zákroku je rychlé, je anonymní a v neposlední řadě finančně dostupné.

Kdy?

1. **Čas a časová struktura:** Příběh zprávy je vyprávěn chronologicky. Nedochozí v něm k žádným nelogickým časovým skokům. Celý příběh je vyprávěn zpětně, událost se už odehrála v nedávné minulosti. Jako ústřední událost s časem 0 jsme si označili 0) rozhodnutí odjet na kliniku do České republiky, konkrétně do Prahy. Této události předcházelo –3) zjištění, že pár asistovanou reprodukci vůbec potřebuje a –2) zjištění, že ji nemůže podstoupit doma ve Francii. Následoval –1) výběr vhodné země a posouzení kritérií. Události, které se odehrály až po ústřední události, jsou +1) dohoda Céline a lékařů o použití darovaných vajíček, +2) výběr ideální dárkyně a +3) samotný zákrok. V textu se také zmiňuje událost do budoucna, která celý příběh završí, a to 4) narození dítěte počátkem února.⁸²

Pro druhou část zprávy, tedy vysvětlující a popisnou, není časová struktura důležitá. Podobně jako v prvním článku je uveřejněna statistika srovnávací data z let 2010–2015.

2. **Pozadí události, background:** Tato zpráva je založena na vyprávění konkrétního lidského příběhu. Autentický příběh, který se dotýká skutečných

⁸² Zpráva vyšla v listopadu.

lidí, autorka využila, protože je pro čtenáře poutavý a mohou se s ním snadno identifikovat. Článek o pouhých statistikách a faktech by nepůsobil na emoce recipientů tak silně. Autorka také vyzdvihuje české kliniky, a tím rovněž formuje názory čtenářů. Background hraje pouze vedlejší roli (na rozdíl od předchozí analyzované zprávy) a funguje jako dovysvětlení situace.

- 3. Komentář:** Tato zpráva je téměř celá složena z citací a faktů. Pro vyjádření vlastních komentářů autorky tak nezůstává prostor. Nezaznamenali jsme odklon od nepříznakových objektivních jazykových prostředků.

Výjimkou může být v perexu užití sloveso *odmítli*, tím jsme se však již zabývali výše. Dále bychom jako příznakové mohli nazvat označení Céline *stará*, ale i toto už jsme řešili dříve v analýze.

- 4. Pokračování, navázání:** Ve zprávě není naznačeno nebo očekáváno žádné pokračování příběhu do budoucnosti.

V online diskuzi pod článkem, která by se svým způsobem dala považovat za navázání na zprávu, vyjádřili svůj názor celkem 304 čtenáři, tedy výrazně více, než tomu bylo u předchozí zprávy. Velké množství diskutujících se vyjádřilo negativně vůči věku Francouzky z příběhu. Dokonce se objevilo poměrně velké množství komentářů, které spojovaly vlastnictví webu iDNES.cz a reprodukčních klinik Andreje Babiše, konkrétně např. komentář Kamila Vrby: *reklama na Babišovu reprodukční kliniku?*⁸³

Struktura události a diskurzu:

Podobně jako u první analyzované zprávy jsme nejdůležitější informace o struktuře události a diskurzu již zmínili. Na rozdíl od předchozího článku má tento hlavní událost (konkrétní zkušenost s českou reprodukční klinikou). Nejvíce prostoru v textu získala aktérka Céline. Shodně s předchozí zprávou se i tato staví k umělému oplodnění velmi kladně, což je rovněž způsobeno vybranými zdroji, tedy párem, který asistovanou reprodukci absolvoval, a lékařem jedné kliniky. Výraz vyjadřující pozitivní postoj můžeme nalézt už v titulku zprávy: *Pomohli mi až Češi*. Dále pozitivní stanovisko implikují tato vyjádření: *vybrali jsme si tuto zemi kvůli ceně,*

⁸³Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/umele-oplodneni-francouzka-cesko-praha.A181206_174149_zahranicni_kha/diskuse?vlakno=93881875/ [cit. 2019-01-17].

schopnostem, rychlosti zákroku a hlavně kritériím; Česko je přesvědčilo i proto, že na rozdíl od Španělska sem kvůli zákroku nemusela jezdit víckrát; v Česku navíc ženy nemohou darovat vajíčka více lidem na rozdíl od ostatních zemí v Evropě; do Česka jezdí za umělým oplodněním čím dál více zahraničních párů; kromě kratší čekací doby sem cizinky táhnou i české anonymní dárcovské programy, vysoká kvality léčby či osobní důvody, ale i nižší cena; počet cyklů žen mimoevropského původu také strmě stoupl. Za zcela objektivní můžeme označit citovanou statistiku. Jednotlivé věty a části zprávy na sebe dobře navazují a zpráva jako celek působí soudržně bez nelogických skoků. Text nepotřebuje žádné další vysvětlení, nezůstávají v něm žádné mezery.

6 Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat, jakým způsobem zpravodajský web iDNES.cz informoval o asistované reprodukci a reprodukčních klinikách v České republice v období mezi začátkem roku 2017 a koncem roku 2018. Pro lepší porozumění situace jsme celé téma zasadili do širšího kontextu. Nejprve jsme provedli obsahovou analýzu článků a následně jsme kriticky analyzovali vybrané zprávy.

Do obsahové analýzy jsme zahrnuli větší množství textů. Celkem se jednalo o devatenáct psaných komunikátů, které byly zveřejněny v rubrikách *Zprávy a Kraje*. Výsledek této analýzy ukázal, že největší množství článků tvořily ty, které k asistované reprodukci zaujaly výhradně pozitivní postoj a nezmínily žádná rizika. Vliv na tuto skutečnost měl především výběr zdrojů informací. Často se jednalo o zaměstnance klinik nebo o úspěšně léčené klienty. Dále ze zjištěných dat můžeme vyčíst, že 37 % článků vyznělo neutrálně. Tyto zprávy dobře plnily funkci informování o situaci umělého oplodnění v České republice. Zdroji informací byli často odborníci na danou problematiku nebo politici. Nejmenší zastoupení měly články, které otevřeně přiznávaly i možná rizika a komplikace. Tyto informace se nejvíc objevily v případě zpráv o kauze s vyměněnými embryi na jedné z klinik. K tomuto faktoru musíme přihlídnout i při hodnocení četnosti výskytu odkazů na kliniku patřící do sítě FutureLife a na osobu Andreje Babiše. Zprávy v tomto ohledu označujeme za objektivní a nestranné vůči současnému premiérovi a jeho podnikatelským aktivitám.

V kritické analýze jsme pracovali se dvěma psanými komunikáty. Analýzu jsme uskutečnili pomocí aplikace Bellova analytického rámce.

Tématem prvního vybraného článku bylo dárcovství vajíček a jejich nedostatek. Autorka dala prostor hned několika odborníkům, ale žádný z nich nezmínil případné negativní faktory dárcovství. Zpráva zaujímá k problematice pozitivní stanovisko.

Druhá analyzovaná zpráva byla konkrétním příběhem zahraničního páru, který podstoupil asistovanou reprodukci v České republice. Podobně jako v prvním případě měla zpráva jednoznačně pozitivní vyznění a nezmiňovala žádná rizika. Nahrával tomu hlavně účelový výběr zdrojů, kdy nejvíce prostoru získala právě žena,

kteřá úspěšně absolvovala umělé oplodnění. I přesto, že ve zprávě najdeme také statistická data a vyjádření lékaře, o vyvážené rozložení názorů se nejedná.

Obě zprávy působily soudržným dojmem a neobjevily se v nich žádné skoky v časové linii, čtenáři se v nich tudíž snadno orientovali. Texty neobsahovaly žádné nejasné či neúplné údaje. Zdroje informací byly uvedeny přímo v textu. Užití jazykové prostředky můžeme označit až na výjimky za neutrální. Články ovšem obecně poskytovaly velmi jednostranný pohled na danou problematiku.

Anotace

Jméno a příjmení: Veronika Katzerová

Název fakulty: Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Název katedry: Katedra bohemistiky

Název diplomové bakalářské práce: Aplikace analytického rámce A. Bella na publicistické texty věnované tématu asistovaná reprodukce (ze zpravodajského portálu iDNES.cz)

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Počet znaků: 86 761

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 23 knižních publikací, 33 internetových zdrojů

Klíčová slova: diskurz, kritická analýza diskurzu, analytický rámec, Allan Bell, objektivita zpráv, portál iDNES.cz.

Bakalářská práce se zabývala kritickou analýzou zpravodajských textů portálu iDNES.cz, které jsou věnovány tématu asistované reprodukce a reprodukčních klinik. Cílem práce bylo zjistit, jakými způsoby server iDNES.cz o tomto tématu informuje a jak vytváří jeho mediální obraz. Sledovali jsme procentuální zastoupení článků s pozitivním vyzněním a zvolené jazykové prostředky. Pro samotnou kritickou analýzu jsme zvolili aplikaci analytického rámce Allana Bella na dva vybrané texty.

Resumé

This bachelor thesis deals with a critical discourse analysis of selected journalistic texts from the internet news website iDNES.cz. Selected texts are dedicated to the topic of assisted reproduction. The analysis is based on applying Allan Bell's analytical framework and the aim of this thesis is to analyze how the news website iDNES.cz informed about the topic of assisted reproduction and reproductive clinics in the Czech Republic in the period of time between the beginning of 2017 and the end of 2018. To better understand the situation, it is important to get familiarized with social and historical context.

In the wider analysis, 19 texts are analyzed. We studied the percentage of the positive articles and articles which mentioned the risks associated with assisted reproduction, and the sources of information that authors of the texts choose. For the qualitative critical discourse analysis, we used two selected journalistic texts. The analysis was based on A. Bell's analytical framework. This framework seeks to uncover what the text is telling actually happened and answer the journalistic questions – what, where, when and to whom it happened. The framework also deals with ambiguities, confusions and gaps in the text and their effects on the text. Last but not least we analyzed language resources.

The result of the analysis shows that the majority of articles (42 %) are positive, 37 % are neutral and 21 % of texts mention risks associated with assisted reproduction. The most frequent source of information are doctors working at reproductive clinics. By applying the A. Bell's framework, we found out that the two selected texts express positive opinions. Both texts are cohesive and easy for the readers to understand. The texts do not contain any unclear or incomplete data and all sources of information were listed. Used language resources are, with few exceptions, neutral. However, articles generally provide a very one-sided view of the issue.

Literatura

BEČKA, Josef Václav. *Sloh žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1986.

BELL, Allan. The Discourse Structure of News Stories. In: BELL, Allan a Peter GARRETT. *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. ISBN 0-631-19888-1.

BENEŠ, Vít. Diskurzivní analýza. In DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

BURTON, JIRÁK: *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium. ISBN 80-85947-67-6.

ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie, MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DIJK, Teun Adrianus, van. Critical discourse studies: a sociocognitive approach. In: WODAKOVÁ, Ruth, MEYER, Michael (ed). *Methods of Critical Discourse Studies*. California: SAGE, 2016. ISBN 1446282414.

DIJK, Teun Adrianus, van. Opinions and Ideologies in the Press. In: BELL, Allan a GARRETT, Peter (ed). *Approaches to media discourse*. Malden, Mass.: Blackwell, 1998. ISBN 0-631-19888-1.

FAIRCLOUGH, Norman. *Language and power*. London: Longman, 1989. ISBN 0-582-03133-8.

FOUCAULT, Michel. *Archeologie vědění*. Praha: Herrmann, 2002. ISBN 978-80-87054-43-7.

HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a--: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

KADERKA, Petr. Text, kontext, diskurz. *Jazykovědné aktuality*. 2001, 38(4), s. 5–3. ISSN 1212-5326.

KRAUS, Jiří. Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu. In: ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ, ed. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1034-3.

MATONOHA, Jan. *Psaní vně logocentrismu: (diskurz, gender, text)*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1749-9.

NEKVAPIL, Jiří. Úvodem k monotematickému číslu: Analýza promluv a textů, analýza diskurzu. *Sociologický časopis*. 2006, 42(2), 2006. s. 263–267. ISSN 0038-0288.

OSVALDOVÁ, Barbora a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0248-2.

POLÁCH, Vladmír. Mediální teorie a praxe 2013–2014: Babiš a internet. In: POLÁCH, Vladmír a ZELENÁ, Pavla (eds.). *Mediální teorie a praxe 2013–2014*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015 ISBN 978-80-244-5089-6.

REIFOVÁ, Irena a kolektiv. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2884-4.

SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-4923-4.

SVOBODOVÁ, Jindřiška; HAMRUSOVÁ, Šárka; HINKOVÁ, Barbora. *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5315-6.

TRAMPOTA, Tomáš: *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

VÁVRA, Martin. Tři přístupy k analýze diskurzu – neslučitelnost nebo možnost syntézy? In: TICHÝ, Radek (ed.). *Miscellanea Sociologica 2006*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006. s. 49–65.

WODAKOVÁ, Ruth. What CDA is about - a summary of its history, important concepts and its developments. In: WODAKOVÁ, Ruth, MEYER, Michael (ed). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Londýn: SAGE Publications, 2001. ISBN 0-7619-6154-2.

Internetové zdroje

1. <https://archiv.ihned.cz/c1-66427840-do-umeleho-oplodneni-maji-jit-desitky-milionu-navic-zvysovat-se-ma-i-vekova-hranice-u-zen-odbornici-volaji-po-lecbe-muzu/> [cit. 2019-02-19]
2. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2726378-denik-pravo-cernosicky-urad-ulozil-babisovi-za-stret-zajmu-pokutu-200-tisic/> [cit. 2019-02-15]
3. <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1089933-babis-koupil-mafru-do-obsahu-novin-zasahovat-nebude-rika-jeho-mluvci/> [cit. 2019-02-18]
4. <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2028378-babis-prevedl-agrofert-do-sverenskeho-fondu-dohlizet-na-nej-bude-i-jeho-partnerka/> [cit. 2019-02-15]
5. <https://domaci.ihned.cz/c1-65717170-nahravka-udajne-usvedcuje-babise-z-manipulace-s-medii-o-misto-kvuli-ni-prisel-uz-jeden-redaktor/> [cit. 2019-02-15]
6. https://idnes.cz/ekonomika/podniky/babisuv-hartenberg-koupi-kliniky-gennet.A141202_151739_ekoakcie_fih/ [cit. 2019-02-21]
7. https://idnes.cz/zpravy/domaci/rodicky-umele-oplodneni-tehotenstvi-dite-ministerstvo-zdravotnictvi.A181030_201851_domaci_mesz/ [cit. 2019-02-19]
8. <https://mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-idnes.htm&cat=internet/> [cit. 2019-02-19].
9. <https://mediaguru.cz/clanky/2018/10/podepsano-mafra-kupuje-casopisy-bauer-media/> [cit. 2019-02-19]
10. <https://mediar.cz/andrej-babis-zacne-vydavat-regionalni-tisteny-tydenik-5-plus-2/> [cit. 2019-02-18].
11. <https://mediar.cz/babisuv-agrofert-kupuje-radia-impuls-a-rockzone-babis-necha-rizeni-jinym/> [cit. 2019-02-18]
12. <https://netmonitor.cz/online-data-ola/> [cit. 2019-02-19]
13. <https://seznamzpravy.cz/clanek/sazka-na-umele-oplodneni-se-babisovi-vyplatila-jeho-futurelife-je-evropskym-hracem-34628/> [cit. 2019-02-21]
14. <https://zakonyprolidi.cz/cs/1997-48#cast10/> [cit. 2019-02-22]

Analyzované články

1. Brněnská klinika čelí podezření ze záměny embryí, případ prověřuje stát. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/umele-oplodneni-zamena-embryi-zeny-statni-ustav-pro-kontrolu-leciv-sukl.A170103_130324_domaci_fer/ [cit 2019-01-16]
2. Po kauze s vyměněnými embryi může oplodňovací byznys v Brně utrpět ránu. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/zamenena-embrya-umele-oplodneni-reprofit.A170105_2296714_brno-zpravy_krut/ [cit 2019-01-16]
3. Odmítli dvě embrya, protože se báli dvojčat. Nakonec se narodila trojčata. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/jednovajecna-trojcata-porodnice-brno-vrtilkovi.A170130_2302427_brno-zpravy_krut/ [cit 2019-02-11]
4. Poslanci zaútočili na umělé oplodnění i na náhradní mateřství. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/poslanci-zautocili-na-umele-oplodneni-i-na-nahradni-materstvi.A170224_135804_domaci_kop/ [cit 2019-01-16]
5. Za záměnu embryí na klinice v Brně může lidská chyba, zjistil SÚKL. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zamena-embryi-reprodukci-klinika-sukl-statni-ustav-pro-kontrolu-leciv.A170227_123256_domaci_fer/ [cit 2019-01-16]
6. Ženy bez partnerů nezískají nárok na umělé oplodnění, rozhodli poslanci. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pravo-na-dite-nepatri-mezizakladni-lidska-prava-rekla-chalankova.A170426_111351_domaci_kop/ [cit 2019-01-16]
7. Zbláznila se, řekla Marksová o Chalánkové, která odmítla právo na dítě. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zblaznila-se-rekla-marksova-o-chalankove-ktera-odmitla-pravo-na-dite.A170426_131005_domaci_kop/ [cit 2019-01-16]
8. Odmítnout právo na umělé oplodnění má svou logiku, myslí si lékař. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/rozhovor-umele-oplodneni-lekar-stepan-budka-pravo.A170428_2322175_praha-zpravy_nub/ [cit 2019-01-16]
9. V Ostravě se otevřela další reprodukční klinika. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/ostava/zpravy/reprodukci-klinika-v-ostave.A170426_2321659_ostava-zpravy_woj/ [cit 2019-01-16]

10. Za záměnu embryí má klinika zaplatit 800 tisíc, sama na chybu upozornila. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klinika-reprofit-zamena-embryi-zeny-umele-oplodneni.A170606_172112_domaci_fer/ [cit 2019-01-16]
11. Reprodukčním klinikám chybí dárkyně. Poptávka je po vzdělaných ženách. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/reprodukci-kliniky-nedostatek-darkyn-nahradni-matky.A171127_366937_brno-zpravy_dh/ [cit 2019-01-16]
12. Někdy žena už ve dvaceti nemá dost vajíček a neví o tom, říká gynekolog. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/karlovy-vary/zpravy/rozhovor-lekar-gynekolog-michal-kouril-centrum-asistovane-reprodukce-zdravotnictvi-dite-poceti-oplod.A180411_394557_vary-zpravy_ba/ [cit 2019-01-17]
13. V Motole přišla na svět čtyřčata, v Česku se narodil po patnácti letech. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nemocnice-motol-porodnice-narozeni-ctyrcata.A180618_192907_domaci_jkk/ [cit 2019-02-11]
14. Dříve mohly za neplodnost líné spermie, dnes odkládání mateřství u žen. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/deti-zkumavka-vyroci-umele-oplodneni-materstvi-zeny.A180718_150234_domaci_jumi/ [cit 2019-01-17]
15. Není pravda, že se zhoršují spermie, tvrdí přední český embryolog. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/travnik-embryolog-rozhovor-spermie-plodnost.A180822_422343_brno-zpravy_vh/ [cit 2019-01-17]
16. Asistovaná reprodukce je hit, Česko patří ke světové špičce. Online dostupné zde: https://www.metro.cz/asistovana-reprodukce-je-hit-cesko-patri-ke-svetove-spicke-paw-/region.aspx?c=A180930_182054_metro-region_hyr/ [cit 2019-02-11]
17. Za umělým oplodněním míří do Česka stále více cizinek, nejvíce Britky a Němky. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/umele-oplodneni-tehotenstvi-zeny-asistovana-reprodukce.A180925_160434_domaci_linv/ [cit 2019-01-17]
18. Stát chystá změny v umělém oplodnění. Přidá rok i další pokus zdarma. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rodicky-umele-oplodneni-tehotenstvi-dite-ministerstvo-zdravotnictvi.A181030_201851_domaci_mesz/ [cit 2019-02-19]

19. Doma byla na umělé oplodnění už stará. Pomohli mi až Češi, líčí Francouzka. Online dostupné zde: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/umele-oplodneni-francouzka-cesko-praha.A181206_174149_zahranicni_kha/ [cit 2019-01-17]

Seznam grafů

<i>Graf 1: Struktura zprávy</i>	18
<i>Graf 2: Postoj článků k asistované reprodukci</i>	31